

JURIDISKA FAKULTETEN
vid Lunds universitet

Linda Sjö

Processen i Marknadsdomstolen
- särskilt i förhållande till illojal
konkurrens och immaterialrätt

Examensarbete
20 poäng

Per Jonas Nordell

Marknadsrätt, Immaterialrätt, Processrätt

VT 2007

Innehåll

SUMMARY	1
SAMMANFATTNING	2
FÖRORD	3
FÖRKORTNINGAR	4
1 INLEDNING	5
1.1 Bakgrund	5
1.2 Syfte och frågeställningar	6
1.3 Avgränsningar	6
1.4 Material och metod	7
1.5 Disposition	7
2 GÄLLANDE PROCESSORDNING	9
2.1 Marknadsdomstolens verksamhet	9
2.2 Marknadsdomstolens status	9
2.3 Sammansättningen i domstolen	11
2.4 Förfarandet	11
2.4.1 Indispositivt eller dispositivt tvistemål?	12
2.4.2 Handläggningen	12
2.4.3 Parterna	13
2.4.3.1 Konkurrensverket	14
2.4.3.2 Konsumentverket och konsumentombudsmannen	14
3 HISTORIK OCH UTVECKLING	16
3.1 Marknadsdomstolens tillkomst	16
3.2 Skälen för införandet av marknadsdomstolen	18

4	HANDLÄGGNINGEN AV MARKNADSRÄTTEN I DE ÖVRIGA NORDISKA LÄNDERNA	20
4.1	Danmark	20
4.2	Norge	21
4.3	Finland	23
4.4	Sammanfattande slutsatser	24
5	BRISTERNA I GÄLLANDE PROCESSORDNING	25
5.1	Specialdomstolarnas roll i den svenska domstolsorganisationen	25
5.1.1	Funktioner och särdrag	26
5.1.1.1	Kravet på ett snabbt förfarande	26
5.1.1.1.1	Instansordning	27
5.1.1.1.2	Förenklad handläggning	27
5.1.1.2	Behovet av särskild sakkunskap	28
5.1.1.3	Intresseledamöter	29
5.1.2	Problem	30
5.1.2.1	Kompetenskonflikter	30
5.1.2.2	Förening av mål	30
5.1.2.3	Ökade kostnader	31
5.1.2.4	Analogier med rättegångsbalken	31
5.1.3	Specialdomstolarnas vara eller icke vara	31
5.2	Närmare om den marknadsrättsliga processen	33
5.2.1	Kraven på en ny marknadsrättslig process	35
5.2.1.1	Behovet av ett snabbt förfarande	35
5.2.1.2	Kravet på sakkunskap	37
6	SLUTSATSER	38
	KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING	39
	RÄTTSFALLSFÖRTECKNING	43

Summary

The Market Court is a specialised court that, in accordance with special procedural regulations, handles cases related to marketing practices and competition law. The court is staffed by experienced judges as well as economic experts. The courts verdicts can not be appealed.

The Market Court was established in conjunction with the enactment of the 1970 Marketing Act. The objective of the act was to reinforce the protection of, first and foremost, consumers against unfair marketing practices. The Court was established in order to guarantee speedy decisions, uniform practice and law enforcement that would have the confidence of all the parties concerned. Similar systems are applied in the other Nordic countries. Even though the marketing procedural systems in these countries are relatively different, they represent a similar view of the marketing legislation. Therefore, when considering a reform of the Swedish procedural laws concerning marketing and the Market Court, it would be of advantage to look at some of the measures taken by other Nordic countries.

Specialised courts are independent from the ordinary court organisation. Specialisation can also occur within the ordinary courts either by having special departments, or by concentrating certain cases to one or a few district courts. The specialisation within the specialised courts is however more comprehensive, and consequently has certain distinctive features. For example, the procedural systems often consist of one or two instances instead of three. The procedure is often simplified, and lawyers with judging experience as well as experts with special competence operate the court.

These distinctive features, however, have led to the renunciation of certain recognised principles. The creation of a system with one instance entails that important aspects of law and order are put aside. Furthermore, specialised courts create competence conflicts and run the risk of reaching at different verdicts. Also, the possibility of trying two cases concurrently, is often lost. It may therefore be necessary for the parties to have two parallel lawsuits concerning two similar issues in two different courts. Such a legal system is neither predictable nor efficient. These problems have particularly been experienced in the Marketing Law Procedure, partly because of its close connection with the Intellectual Property Law.

It is therefore recommended that an overhaul of the Marketing Law Procedure be done. Such an overhaul should include the Intellectual Property Law as well as other parts of private law related to the marketing legislation. The reform work could preferably be conducted in conjunction with the ongoing review work of the procedural rules concerning Intellectual Property Rights in the Ministry of Justice.

Sammanfattning

Marknadsdomstolen (MD), handlägger marknadsrättsliga mål och ärenden enligt särskilda processuella bestämmelser. Förfarandet i domstolen följer i stort sett rättegångsbalkens bestämmelser om indispositiva tvistemål. MD är en specialdomstol, och är sammansatt av lagfarna domare samt ekonomiska experter. Domstolens avgöranden kan inte överklagas.

MD skapades i samband med antagandet av 1970 års lag om otillbörlig marknadsföring. Syftet med lagen var att stärka skyddet, främst för konsumenterna, mot otillbörliga metoder vid reklam och marknadsföring. Genom inrättandet av MD skulle garantier skapas för snabba beslut, en enhetlig praxis och en rättstillämpning som skulle få förtroende hos alla berörda parter. Liknade system infördes i våra nordiska grannländer. Även om de nordiska marknadsrättsprocesserna ser relativt olika ut idag, kan den gemensamma synen på marknadsrätten göra, att det vid en reformering ändå kan vara av intresse att jämföra det processuella systemet med de andra nordiska ländernas rättegångsordningar.

Specialdomstolarna är fristående från den allmänna domstolsorganisationen. Specialisering kan även förekomma inom ramen för de allmänna domstolarna i form av specialavdelningar eller genom koncentration av mål till en eller några få tingsrätter. Specialiseringen inom specialdomstolarna är emellertid förenad med vissa särdrag. Till exempel bygger instansordningen ofta på ett system med en eller två instanser. Förfarandet kan vara förenklat, och rättens sammansättning består ofta av såväl lagfarna som sakkunniga ledamöter eller intresseledamöter. Dessa särdrag har dock medfört att det har varit nödvändigt att göra avkall på vissa, inom den allmänna processordningen, vedertagna principer. Införandet av en instansordning med en instans innebär att viktiga rättssäkerhetsaspekter fått sättas åt sidan. Vidare medför specialdomstolarna att kompetenskonflikter mellan olika domstolar kan uppstå, liksom att domstolarna träffar varandra motstridiga avgöranden. Möjligheten att kumulera olika mål i samma process går i många fall förlorad. Det kan därför bli nödvändigt för parterna att föra parallella processer angående snarlika rättsfrågor. Ett sådant system blir både oförutsägbart och kostsamt såväl för parterna som för samhället. Dessa problem har gjort sig gällande framförallt i den marknadsrättsliga processen. Särskilt gäller detta i förhållande till immaterialrätten, eftersom detta rättsområde hänger nära samman med marknadsrätten.

En översyn av den marknadsrättsliga processen bör därför göras. En sådan översyn bör inkludera även immaterialrättsliga mål samt vissa andra civilrättsliga mål som är besläktade med marknadsrätten. Lämpligen kan detta göras i anslutning till det pågående arbetet inom Justitiedepartementet, där immaterialrättsprocessen för närvarande ses över.

Förord

Så här i slutet av juristutbildningen, när uppsatsen äntligen blivit klar, och endast ett fåtal dagar återstår tills jag kan kalla mig för jurist på riktigt vill jag passa på att säga några tack.

Jag vill främst tacka min handledare professor Per Jonas Nordell som väckt mitt intresse för uppsatsens ämne, samt bidragit med värdefulla råd och varit hjälpsam med material till arbetet.

Ett stort tack vill jag även rikta till mina föräldrar som korrekturläst arbetet, och varit ett stort stöd, framförallt under det här sista året av min utbildning.

Lund i maj 2007

Linda Sjö

Förkortningar

HD	Högsta domstolen
IKL	Lag med vissa bestämmelser mot illojal konkurrens
KL	Konkurrenslag
KKV	Konkurrensverket
KO	Konsumentombudsmannen
MD	Marknadsdomstolen
MDL	Lag om marknadsdomstol m.m.
MFL	Marknadsföringslag
MR	Marknadsrådet
NIR	Nordiskt immateriellt rättsskydd
NOp	Näringslivets opinionsnämnd
PRV	Patent- och registreringsverket
PBR	Patentbesvärsrätten
RB	Rättegångsbalk
RegR	Regeringsrätten
RF	Regeringsformen
SFIR	Svenska föreningen för industriellt rättsskydd
VML	Varumärkeslag

1 Inledning

1.1 Bakgrund

Marknadsrätten har som främsta syfte att främja det samhällliga intresset av en fungerande konkurrens. Fokus ligger framför allt på att skydda konsumenter och näringsidkare mot olika typer av otillbörliga förfaranden på marknaden. Även om marknadsrätten innehåller inslag av civilrätt, straffrätt och offentlig rätt, utgör den i princip ett eget rättsområde.¹

De marknadsrättsliga målen har på senare tid kommit att bli alltmer komplicerade, och handläggningen av dessa mål förutsätter många gånger att rätten tar ställning till frågor av ekonomisk art. Samtidigt ställer näringslivet höga krav på ett snabbt förfarande. På grund av att marknadsrätten har ansetts så speciell, har en särskild processordning ansetts nödvändig. De marknadsrättsliga målen avgörs därför i första instans av Marknadsdomstolen (MD). För att uppfylla kraven på ett snabbt förfarande och på materiellt riktiga avgöranden, har det införts särskilda regler, bland annat beträffande instansordning, förfarande och rättsens sammansättning.

Att marknadsrätten handläggs av en specialdomstol medför emellertid en rad problem. Ett problem är att det inte är möjligt att kumulera de marknadsrättsliga målen med andra typer av mål. Särskilt har detta lett till problem avseende de marknadsföringsrättsliga målen nära relation till immaterialrätten. I många fall tvingas parterna föra parallella processer för varumärkesintrång i allmän domstol och marknadsföringsrättsliga mål i MD angående snarlika rättsfrågor. Parallella processer medför ökade kostnader, såväl för parter som för samhället. Värre ändå är att domstolarna kan komma att fatta motstridiga beslut. Systemet är därför varken förutsebart eller rättssäkert.

Problemen har uppmärksammats i den juridiska doktrinen. Hur de lämpligast skall lösas har det dock rått delade meningar om. Dels finns förslag på att MD:s verksamhet skall överföras till de allmänna domstolarna. Dels förespråkas inrättandet av en särskild immaterialrättsdomstol, där de marknadsrättsliga och konkurrensrättsliga målen skall inkluderas. Den sistnämnda lösningen stöds även av Svenskt näringsliv som har påtalat problemet vid ett flertal tillfällen i skrivelser till Regeringen. I Regeringskansliet är man väl medveten om bristerna i den marknadsrättsliga processen. Man utreder där internt den immaterialrättsliga processen med anledning av utredningen Patentprocessen m.m.², men anser att det vore för

¹ Nordell, Marknadsrätten, 2004, s.11.

² SOU 2001:33.

omfattande att behandla de olika rättsområdenas processer tillsammans. En sådan reform skulle kräva att en extern utredning tillsattes.

Någon självklar lösning på problemen med den marknadsrättsliga processen verkar alltså inte finnas, och som det ser ut kommer några nya initiativ till att utreda frågan troligen inte att tas inom den närmsta tiden.

1.2 Syfte och frågeställningar

Huvudsyftet med uppsatsen är att utreda och kritiskt analysera de problem som är kopplade till den marknadsrättsliga processen, och att försöka reda ut vilka förändringar i systemet som skulle behöva göras för att komma till rätta med dem. Dessutom aktualiseras frågan om specialdomstolarnas roll i den svenska domstolsorganisationen. Specialprocesser medför ett splittrat domstolssystem, och är i regel förknippade med ett antal problem. Specialdomstolarna är därför starkt ifrågasatta, och man har i ett flertal departementspromemorior propagerat för deras avskaffande.³ Samtidigt har röster höjts för specialdomstolarnas existens. Särskilt gäller detta på de immaterialrättsliga och marknadsrättsliga områdena. Enligt denna mening anses de vara nödvändiga för att kunna hantera speciella och särskilt komplicerade rättsområden.⁴ Frågan är om de bakomliggande skälen är tillräckliga för att motivera specialdomstolarnas existens i den svenska domstolsorganisationen.

De frågeställningar som jag ämnar besvara är därför:

- Vilka problem är förknippade med den marknadsrättsliga processen?
- Vilken roll bör specialdomstolarna ha i den svenska domstolsorganisationen? Vilka skäl skulle kunna motivera existensen av en specialdomstol, och är dessa skäl tillräckliga med hänsyn till de problem som kan uppstå?
- Vilka krav ställs på en ny marknadsrättslig process? Och skulle en reformering av systemet kunna göras i anslutning till arbetet med den immaterialrättsliga processen?

1.3 Avgränsningar

Till marknadsrätten hör en mängd lagar som har till syfte att tillgodose konsumenters och näringsidkares intressen på marknaden. Som exempel kan nämnas marknadsföringslagen (MFL), konkurrenslagen (KL) och avtalsvillkorslagarna. Gemensamt för dessa lagar är att de handläggs av MD.

³ Se bland annat Ds 1992:38 och Ds 1993:34. Jfr. även SOU 1987:13.

⁴ Se Svenskt näringslivs skrivelse Regeringens arbete med immaterialrättsliga frågor, 2006-12-12., Svenskt näringslivs skrivelse En domstol för immaterialrätt, konkurrens, marknadsföring m.m. 2007-04-04. Se även Bruun m.fl., NIR 2003 s. 359 ff.

I den här uppsatsen har jag valt att lägga fokus framför allt på MFL och KL, vilka utgör de centrala marknadsrättsliga regleringarna. Vidare kommer jag i viss mån att beröra immaterialrätten, som visserligen inte hör till marknadsrätten, men som har ett nära samband med de marknadsrättsliga bestämmelserna, och som till stor del hänger samman med den aktuella problematiken.

Uppsatsen behandlar svensk rätt. Bakom de nordiska ländernas marknadsrättsliga regleringar ligger det emellertid ett mångårigt samarbete. När det har genomförts reformer på området i något av länderna har man låtit inspireras av sina grannländer. Det kan därför vara av vikt att se på hur rättegångsordningen ser ut i de övriga nordiska länderna. Jämförelser kommer sålunda att företas med lagstiftningen i Danmark, Norge och Finland för att ge ett vidare perspektiv.

1.4 Material och metod

Vid författandet av min uppsats har jag använt mig av en rättsdogmatisk metod, vilket innebär att jag har studerat och analyserat lagar, förarbeten, praxis och relevant doktrin. Det material som främst legat till grund för uppsatsen utgörs av förarbeten, eftersom det är av stort intresse att fastställa lagstiftarens motiv vid tidigare utredningar om marknadsprocessen och andra specialprocesser.

Litteraturen om den marknadsrättsliga processen är mycket knapp. I bland annat NIR har det dock publicerats ett flertal artiklar som dels uppmärksammar problematiken, dels upprättar och kommenterar förslag på en ny processordning för det marknadsrättsliga området. Dessa har bidragit med perspektiv från praktiker med stor erfarenhet i ämnet.

I viss mån har jag även exemplifierat problemen med hjälp av domar från såväl MD som HD.

1.5 Disposition

Inledningsvis redogör jag för den gällande marknadsrättsliga processordningen (kapitel 2.). Härvid behandlar jag MD:s verksamhet och status, rättens sammansättning och förfarandet i domstolen. I kapitel 3. ges en historisk tillbakablick. Jag redogör där också för skälen för MD:s inrättande och för den marknadsrättsliga processens utformning. Därefter görs en jämförelse med de andra nordiska länderna och med deras marknadsrättsliga rättegångsordningar (kapitel 4.). I kapitel 5 diskuterar jag de särdrag som är förknippade med specialdomstolar i allmänhet, och vilka problem de kan medföra. De för- och nackdelar som en sådan rättegångsordning innebär kommer jag därefter att analysera, och se hur de förhåller sig till den marknadsrättsliga processen. Min förhoppning är att utifrån dessa slutsatser kunna peka på de förändringar som skulle behöva

göras för att komma till rätta med bristerna i den marknadsrättsliga processen.

Analysen sker till viss del löpande, men kommer i huvudsak att redogöras för i det avslutande kapitlet.

2 Gällande processordning

2.1 Marknadsdomstolens verksamhet

MD är en specialdomstol som dömer i sista instans i marknadsrättsliga mål. I vissa mål är domstolen såväl första som sista instans. Allmän domstol handlägger dock mål om överträdelse av de straffsanktionerade förbudsstadgandena enligt de marknadsrättsliga lagarna. Stockholms tingsrätt är specialforum för dessa mål. Talan om skadestånd samt utdömning av viten som förelagts av MD handläggs också av Stockholms tingsrätt. Det samma gäller mål om kvarstad för att säkerställa anspråk om konkurrensskadeavgift, förhandsgodkännande, beslut om undersökning hos företag eller annan, vissa därmed sammanhängande frågor samt vissa övriga frågor rörande företagskoncentrationer. I samtliga fall kan tingsrättens beslut och domar överklagas till MD.

Enligt 1 § lagen om marknadsdomstol (MDL) handhar MD mål och ärenden enligt MFL, KL, lagen om avtalsvillkor i konsumentförhållanden, lagen om avtalsvillkor mellan näringsidkare, lagen om ingripande mot otillbörligt beteende avseende offentlig upphandling, lagen om talerätt för vissa utländska konsumentmyndigheter och konsumentorganisationer, försäkringsavtalslagen, lagen om insyn i vissa finansiella förbindelser m.m., lagen om franchisegivares informationsskyldighet samt luftfartslagen.

Härutöver handlägger domstolen mål enligt de s.k. annexlagarna till MFL. Dessa lagar hänvisar till MFL i fråga om bland annat sanktioner. Lagarna kompletterar MFL och är mer eller mindre starkt knutna till marknadsföringsrätten.⁵ Till annexlagarna hör bland annat konsumentförsäkringslagen, konsumentkreditlagen, tobakslagen, alkohollagen, distans- och hemförsäljningslagen, lagen om elektronisk handel och andra informationssamhällets tjänster och prisinformationslagen.⁶

2.2 Marknadsdomstolens status

Den svenska domstolsorganisationen är huvudsakligen uppbyggd av två parallella system; de allmänna domstolarna och de allmänna förvaltningsdomstolarna. Vid sidan av dessa finns ett antal specialdomstolar som är fristående från den övriga organisationen. Till dessa hör MD.

Det har inte alltid rått enighet om MD:s status. När domstolen infördes, då under namnet Marknadsrådet (MR), uttalades inget om vilken ställning den var avsedd att ha. Av förarbetena framgår endast att MR skulle vara ett

⁵ Nordell, Marknadsrätten, 2004, s. 69.

⁶ <http://www.marknadsdomstolen.se>, 17 maj 2007.

centralt organ med dömande funktioner,⁷ och att förfarandet i rådet skulle ske i rättegångsliknande former och efter rättegångsbalkens (RB) principer.⁸

I samband med förvaltningslagens tillkomst i början av 1970-talet, kom frågan om MR:s ställning dock under bedömning. I propositionen uttalade departementschefen att MR visserligen i en del hänseenden liknade en domstol, men att rådet principiellt sett var att hänföra till kategorin förvaltningsmyndigheter.⁹ Lagrådet däremot menade att de uppgifter som anförtrots MR i allt väsentligt var av samma natur som dem, som brukade tillkomma en domstol. Att handläggningen dessutom skulle ske i rättegångsliknande former och efter rättegångsbalkens principer, medförde att MR fick anses ha avsevärt större likhet med en domstol, och därför inte var att betrakta som en förvaltningsmyndighet.¹⁰ Även om departementschefen inte kunde ansluta sig helt till Lagrådets motivering, godtog han dess uppfattning rörande MR:s ställning.¹¹

Att MR bytte namn till Marknadsdomstolen något år senare, föranleddes av en framställning från rådet självt på grund av missuppfattningar kring institutionens verksamhet. Med hänvisning till Lagrådets uttalande vid förvaltningslagens reformering, ansåg departementschefen att MR:s namn skulle ändras till Marknadsdomstolen. Advokatsamfundet däremot menade att ordet domstol borde undvikas. Dels ansåg samfundet att de typiska domstolsavgörandena lags på de allmänna domstolarna. Dels användes inte begreppen mål och dom vid handläggningen i MR i enlighet med RB:s terminologi, utan istället talade man i lagen om marknadsråd m.m. (nuvarande lagen om marknadsdomstol m.m.) om ärende och beslut.¹²

Även i doktrinen debatterades MD:s status. Strömberg och Heuman inordnade MD bland förvaltningsdomstolarna.¹³ Bernitz m.fl. menade däremot att den närmast var att betrakta som en ny specialdomstol, trots att den var annorlunda uppbyggd.¹⁴

Frågan om MD:s ställning kom slutligen att avgöras i en dom av HD.¹⁵ Fallet gällde ett av MD avgjort ärende mellan Konsumentombudsmannen (KO) och Scientologykyrkan i Sverige angående marknadsföring av en så kallad E-meter. MD hade förelagt Scientologykyrkan vid vite att inom en vecka ge in exemplar av E-metern. När så inte gjordes, dömdes vitet ut av MD, som genom ytterligare beslut vid vite förelade Scientologykyrkan, att ge in exemplar av E-metern. Scientologykyrkan anhöll då om resning i HD, vilket beviljades.

⁷ Prop. 1970:57 s. 61.

⁸ Prop. 1970:57 s. 167.

⁹ Prop. 1971:30 s. 611.

¹⁰ Prop. 1971:30 s. 695.

¹¹ Prop. 1971:30 s. 713.

¹² Prop. 1972:131 s. 11 ff.

¹³ Strömberg, Inledning till den offentliga rätten, 1974, s. 62. Allmän förvaltningsrätt, 1974, s.34, Heuman, Process- och straffrätt för juridisk översiktscurs, 1975, s. 7.

¹⁴ Bernitz m.fl., Otillbörlig marknadsföring, 1970, s. 297.

¹⁵ NJA 1975 s. 461.

Enligt 11 kap. 11 § regeringsformen (RF) har Regeringsrätten (RegR) rätt att bevilja resning i ett avgjort ärende samt återställa försutten tid när fråga är om ett ärende för vilket regeringen, förvaltningsdomstol eller förvaltningsmyndighet är högsta instans, medan prövningen i annat fall tillkommer HD. Att HD beviljade Scientologkyrkan resning, innebär att HD funnit att MD varken varit en förvaltningsmyndighet eller en förvaltningsdomstol. MD torde alltså ha betraktats som en fristående specialdomstol, fallande utanför organisationen för de allmänna domstolarna och de allmänna förvaltningsdomstolarna.¹⁶

2.3 Sammansättningen i domstolen

MD:s organisation och sammansättning regleras i lagen om marknadsdomstol m.m. (MDL) och förordningen med instruktion för Marknadsdomstolen.

Av MDL framgår att domstolen består av en ordförande, en vice ordförande och fem särskilda ledamöter. Av dessa skall ordföranden, vice ordföranden samt en av de särskilda ledamöterna vara jurister och ha erfarenhet som domare. Övriga ledamöter skall vara ekonomiska experter. Det är regeringen som utser domstolens ledamöter, samt ersättare för dessa, och samtliga utses för viss tid. RB:s bestämmelser om jäv är tillämpliga på ledamöterna i MD, som innan tjänstgöring påbörjas skall avlägga domared. För att få utses till domare i MD skall man vara svensk medborgare och får inte vara underårig eller ha förvaltare enligt 11 kap. 7 § föräldrabalken.

För att domstolen skall vara beslutför, krävs enligt MDL att ordföranden och tre andra ledamöter är närvarande. Ordföranden får dock ensam på domstolens vägnar vidta förberedande åtgärder samt meddela vissa beslut. Ordföranden tjänstgör i domstolen på heltid, för övriga ledamöter är ledamotskapet ett extrauppdrag.¹⁷

2.4 Förfarandet

Vid införandet av MD beslutades att förfarandet i domstolen inte skulle vara för detaljreglerat. På så sätt skapades en möjlighet för en snabb och smidig process med utrymme för flexibilitet och anpassning efter de olika måiltyperna. Samtidigt uttalades att processen i MD skulle ske efter RB:s principer.¹⁸ MDL innehåller därför inte någon fullständig reglering av hur handläggningen av målen i MD skall gå till. Förfarandet i domstolen skall därför, vid avsaknad av specialreglering, ske efter analogier av RB:s bestämmelser. Det är alltså utifrån dessa regler som man får söka vägledning för att få en bild av rättegången i MD. Det kan emellertid inte bli

¹⁶ Se mer härom Ragnemalm, Regeringsformen 11:11 - Några reflektioner i anledning av ett särskilt HD-avgörande, Förvaltningsrättslig Tidskrift 1976 s. 78 ff.

¹⁷ <http://www.marknadsdomstolen.se> 17 maj 2007.

¹⁸ Prop. 1970:57 s. 167.

fråga om någon fullständig analogi utifrån RB:s bestämmelser. Endast i den mån reglerna anses lämpliga för den marknadsrättsliga processen, bör domstolen hämta vägledning från dessa.¹⁹

2.4.1 Indispositivt eller dispositivt tvistemål?

Genom införandet av 1995 års MFL fastslogs att rättegången i MD skulle handläggas enligt RB:s regler om indispositiva tvistemål.²⁰ I propositionen uttalades att en handläggning enligt RB:s dispositiva bestämmelser, vilka av Marknadsföringsutredningen hade föreslagits vara tillämpliga i tvister mellan näringsidkare²¹, lämpade sig bättre när processen rörde parternas privata rättsförhållanden. I en rättegång om förbud eller åläggande gäller det i stället att pröva om ett visst förfarande står i strid mot bestämmelser som har till ändamål att skydda allmänna konsument- och näringsidkarintressen. Enligt regeringen kunde det därför inte överlåtas på parterna att fullt ut disponera över en sådan process. Vid gemensam handläggning med mål om skadestånd, vilka däremot skall handläggas som dispositiva tvistemål, får det yttre förfarandet handläggas enligt reglerna om indispositiva tvistemål, medan domstolen i fråga om processmaterialet är bunden av parternas dispositioner i skadestandsfrågan.²²

Att processen är att se som ett indispositivt tvistemål innebär att domstolen främst skall företa en analog tillämpning av de bestämmelser i RB som reglerar de indispositiva tvistemålen. Domstolen anses, i enlighet med uttalanden i propositionen till 1970 års lag om otillbörlig marknadsföring, bunden av den ram som dragits upp genom de framställda yrkandena. Domstolen kan emellertid enligt göra en officialprövning, framför allt genom att införskaffa kompletterande utredning eller bevisning. MD är däremot inte bunden av ett medgivande från den mot vilken en talan om förbud riktats.²³ Detta hänger ihop med den prejudikatsskapande funktion som MD skall ha.²⁴

2.4.2 Handläggningen

Ansökan till MD skall göras skriftligen. I den skall de skäl som ligger till grund för ansökan samt den utredning som sökanden åberopar anges. Parterna skall beredas tillfälle, att vid sammanträde inför domstolen, lägga fram sina synpunkter och förebära den utredning som de vill åberopa. Det kan exempelvis röra sig om uppgifter om marknadsandelar eller vissa förhållanden på marknaden.²⁵

¹⁹ Johansson, Rättegången i marknadsdomstolen, 1986, s. 44.

²⁰ Prop. 1994/95:123 s. 148.

²¹ SOU 1993:59 s. 461 ff.

²² Prop. 1994/95:123 s. 148 ff.

²³ Prop. 1970:57 s. 91.

²⁴ Prop. 1984/85:213, s. 54.

²⁵ Johansson, Rättegången i marknadsdomstolen, 1986, s. 81.

Domstolen kan före sammanträde bestämma om muntlig eller skriftlig förberedelse. Mål där tillfredställande utredning föreligger, får avgöras utan sammanträde, efter det att parterna givits tillfälle att lägga fram sina synpunkter och förebibring den utredning som de vill åberopa. Detta förutsatt att ingen av parterna begär sammanträde. Utan sammanträde får även ansökan, som uppenbart inte förtjänar avseende, avslås.

RB:s bestämmelser om offentlighet vid domstol gäller även i MD. Domstolen kan dock förordna om att sammanträde skall hållas bakom stängda dörrar. Den som obehörigen yppar vad som enligt MD:s beslut inte får uppenbaras, dömes till böter eller fängelse i högst ett år, om inte gärningen är straffbelagd i brottsbalken.

MD får vid vite ålägga part eller annan som kan antas ha upplysningar som är av betydelse i målet att inställa sig personligen inför domstolen. MD kan även, med hänvisning till RB:s bestämmelser om processuella tvångsmedel, besluta att den som inte är part skall höras som vittne. I MD gäller principen om fri bevisprövning.²⁶

En dom i allmän domstol får grundas enbart på vad som framkommit vid huvudförhandlingen (17:2 och 30:2 RB). Så är inte fallet i MD. Där får istället beslut grundas på vad som förekommit vid sammanträdet inför domstolen och på vad handlingarna i ärendet innehåller. Avgörs ärendet utan sammanträde, grundas beslutet på vad handlingarna innehåller och på vad som i övrigt har förekommit i ärendet.²⁷

Vad gäller överläggning tillämpas RB:s bestämmelser om omröstning i tvistemål. I MD:s dom varigenom mål avgörs, skall de skäl anges på vilka domen grundas. Dom skall sändas till parterna samma dag som domen meddelas. Ansökan, kallelse eller föreläggande som skall tillställas part eller annan, skall ske genom delgivning. Detsamma gäller dom och beslut (19 § MDL).

Av 2 § MDL framgår att MD:s domar och beslut inte får överklagas. De vinner s.k. formell rättskraft. Däremot har ett sådant beslut inte materiell rättskraft. Det vill säga, den sakfråga som varit föremål för domstolens prövning är inte definitivt avgjord genom beslutet. MD kan alltså ompröva frågan, men endast om det föreligger ändrade förhållanden eller annat särskilt skäl.²⁸ MD:s domar kan ytterst beviljas resning i HD (jfr. ovan; jfr. även NJA 1977 s. 751).

2.4.3 Parterna

Det är endast mot en näringsidkare som talan kan väckas i MD. Tillhör den påstått ansvarige inte denna kategori är domstolen förhindrad att pröva

²⁶ Prop. 1984/85:213, s. 54 f.

²⁷ Johansson, Rättegången i marknadsdomstolen, 1986, s. 89 f.

²⁸ Johansson, Rättegången i marknadsdomstolen, 1986, s. 117.

ärendet i sak.²⁹ Den part som förlorar ett mål blir i regel skyldig att ersätta motparten för dennes rättegångskostnader. Däremot utgår inte ansökningsavgift i Marknadsdomstolen.³⁰

Vem som får väcka talan vid MD regleras i de lagar som domstolen tillämpar (se Marknadsdomstolens verksamhet, ovan 2.1.). Att märka är att enskilda personer inte kan väcka talan om förbud, åläggande eller marknadsstörnings- respektive konkurrensskadeavgift vid MD. Talerätten är istället förbehållen näringsidkare, näringslivsorganisationer, sammanslutningar av konsumenter eller löntagare samt vissa statliga myndigheter (se nedan).³¹

Övervakningen och tillämpningen av de marknadsrättsliga lagarna tillvaratas i huvudsak av några för ändamålet skapade myndigheter, KKV och Konsumentverket, som också för talan i flertalet fall inför MD.

2.4.3.1 Konkurrensverket

Den myndighet som utövar tillsyn över KL är KKV. Myndigheten har till uppgift att verka för en effektiv konkurrens i såväl privat som offentlig verksamhet, till förmån för konsumenterna. KKV inrättades år 1992, och övertog då Näringsfrihetsombudsmannens och Statens pris- och konkurrensverks uppgifter.³²

KKV väcker talan vid Stockholms tingsrätt i konkurrensmål, exempelvis angående konkurrensskadeavgifter och företagskoncentrationer. KKV genomför även, efter tillstånd av Stockholms tingsrätt, så kallade gryningsråder hos företag för att utreda eventuella överträdelser av konkurrensreglerna.

KKV:s beslut i ärenden om undantag, icke-ingripandebesked och ålägganden kan överklagas till MD av berört företag. I mål om bland annat konkurrensskadeavgift är tingsrätten första instans. I dessa fall förs talan av KKV. Detsamma gäller talan om utdömande av vite som förelagts med stöd av KL. En sådan talan väcks, liksom talan om skadestånd, vid allmän domstol.³³

2.4.3.2 Konsumentverket och konsumentombudsmannen

Konsumentombudsmannen (KO) är en statlig myndighet med uppgift att ta tillvara konsumenternas intressen. KO arbetar med konsumentfrågor av skiftande slag enligt MFL och annexlagarna. I samband med införandet av 1975 års MFL slogs myndigheten, vilken hade fått en mycket central ställning i samband med införandet av MD, ihop med Konsumentverket.³⁴

²⁹ Johansson, Rättegången i marknadsdomstolen, 1986, s. 63.

³⁰ <http://www.marknadsdomstolen.se> 17 maj 2007.

³¹ Bernitz, Marknadsföringslagen, 1997, s. 104.

³² Wetter m.fl., Konkurrensrätt – en handbok, 2004, s. 829.

³³ Wetter m.fl., Konkurrensrätt – en handbok, 2004, s. 872 ff.

³⁴ Prop. 1975/76:34 s. 2.

KO är numera Konsumentverkets generaldirektör, och driver självständigt konsumenternas intressen gentemot företag i domstol. Dels sker detta på KO:s egna initiativ, dels efter anmälan av utomstående, till exempel enskilda konsumenter, näringsidkare eller organisationer.³⁵ KO har, enligt 39 § MFL, primär talerätt i fråga om talan om marknadsstörningsavgift. Ombudsmannen utses av regeringen för viss tid och skall vara jurist (11 § MDL).

³⁵ Bernitz, Marknadsföringslagen, 1997, s. 103.

3 Historik och utveckling

3.1 Marknadsdomstolens tillkomst

Marknadsdomstolen inrättades i samband med antagandet av 1970 års lag om otillbörlig marknadsföring. Syftet med den nya lagen var att stärka skyddet, främst för konsumenterna, mot otillbörliga metoder vid reklam och marknadsföring.³⁶ Fram till dess hade det funnits två lagar som reglerade konkurrensen: lagen om motverkande i vissa fall av konkurrensbegränsning inom näringslivet (konkurrensbegränsningslagen), och lagen med vissa bestämmelser mot illojal konkurrens (IKL). Tillämpningen av konkurrensbegränsningslagen ankom på särskilda myndigheter, nämligen Näringsfrihetsrådet och Näringsfrihetsombudsmannen.³⁷ IKL tillämpades av de allmänna domstolarna samtidigt som ett självsanerande organ i näringslivets egen regi, Näringslivets opinionsnämnd (NOp), bedömde frågor om otillbörlig reklam enligt Internationella handelskammarens grundregler för reklam. Tillsammans med det rättsliga systemet, verkade nämnden för en god etisk standard på reklam och andra konkurrensåtgärder.³⁸

I samband med införandet av 1970 års lag om otillbörlig marknadsföring, föreslogs att tillämpningen av lagstiftningen skulle anförtros åt två särskilda institutioner, ett organ med dömande uppgifter, Marknadsrådet (MR), samt en särskild konsumentombudsman. MR, som 1973 ändrade namn till Marknadsdomstolen, skulle vara enda instans i ärenden om förbud enligt generalklausulen. Frågor om utdömmande av vite skulle dock handläggas av allmän domstol. KO skulle övervaka marknaden och föra det allmännas talan inför MR. De särskilda straffbestämmelserna skulle tillämpas av de allmänna domstolarna. Allmänt åtal fick dock väckas endast efter anmälan eller medgivande av KO.³⁹

Över tid har MD:s verksamhetsområde kommit att utvidgas till att omfatta ytterligare lagar. Detta har medfört att vissa ändringar fått göras i MDL. Främst har det dock varit fråga om ändringar av redaktionell art. I vissa fall har det, i samband med att den marknadsrättsliga lagstiftningen har uppdaterats, varit nödvändigt att vidta vissa åtgärder avseende MD:s sammansättning samt handläggningen i domstolen. Som exempel kan nämnas 1975 års MFL och 1982 års KL. I och med införandet av KL, som ersatte konkurrensbegränsningslagen, utökades bland annat antalet ledamöter i MD med två, för ärenden om konkurrensbegränsning.

³⁶ Prop. 1970:57 s. 57.

³⁷ Prop. 1970:57 s. 19.

³⁸ SOU 1966:71 s. 47.

³⁹ Prop. 1970:57 s. 2.

Utökningen föranleddes av en ökad arbetsbelastning för domstolen, på grund av att den genom den nya lagen hade tilldelats nya arbetsuppgifter.⁴⁰

En ny konkurrenslagstiftning infördes återigen år 1993. Då minskades antalet ledamöter i domstolen, utöver ordföranden och viceordföranden, från 10 till 5. Intresseledamöterna ersattes av särskilda ledamöter med ekonomisk sakkunskap. En av dessa skulle vara jurist med erfarenhet som domare.⁴¹ Samtidigt medförde införandet av en särskild konkurrensskadeavgift att det blev nödvändigt att ändra instansordningen för konkurrensrättsliga mål vilka skulle handläggas av Stockholms tingsrätt som första instans.⁴² Följaktligen kom olika forumregler att gälla för konkurrensärenden och övriga marknadsrättsliga mål.

Genom införandet av 1995 års MFL ändrades processordningen även för marknadsrättsliga mål. Stockholms tingsrätt blev första instans i samtliga mål, men det blev också möjligt att väcka talan om skadestånd enligt MFL vid någon annan tingsrätt. Anledningen till den ändrade instansordningen var införandet av marknadsstörningsavgiften, som av rättssäkerhetsskäl ansågs kräva en ordning med två instanser. Domar och beslut i mål enligt MFL skulle överklagas till MD, som också var sista instans. Mål om utdömmande av vite som hade förelagts med stöd av MFL skulle även fortsättningsvis handläggas i allmän domstol. Den tidigare ordningen med MD som enda instans gällde alltså för övriga lagar som tillämpades av domstolen.

I propositionen ansåg man att det fanns ett självständigt värde i att reglerna om behörig domstol var så enhetliga som möjligt inom marknadsrätten. Det var därför önskvärt att hålla ihop de processuella systemen, om inte sakliga eller organisatoriska skäl talade emot det. Därför valdes Stockholms tingsrätt som första instans att vara ensam behörig att pröva mål om marknadsstörningsavgift, precis som för mål om konkurrensskadeavgift.

Samtidigt som konkurrens- och marknadsföringsmålen fördes närmre varandra genom lagändringen, kom det i stort sett enhetliga system som generellt gällt för marknadsrättsliga mål att splittras upp. Därför menade departementschefen att det vid tillfälle fanns skäl att göra en översyn av instansordningen på det marknadsrättsliga området i övrigt.⁴³

Den ändrade instansordningen med Stockholms tingsrätt som första instans ansågs, för förbuds- och åläggandemålen, ha medfört att handläggningstiderna för dessa mål blivit alldeles för långa, varför kravet på erforderlig snabbhet i handläggningen inte längre kunde anses uppfyllt. Kravet på en snabb handläggningstid fick väga tyngre än möjligheten att få pröva ett ärende i två instanser. Därför ändrades instansordningen igen för marknadsföringsmål. MD blev återigen första och sista instans för förbuds-

⁴⁰ Prop. 1981/82:195 s. 12.

⁴¹ Prop. 1992/93:56 s. 57 f.

⁴² Prop. 1992/93:56 s. 34 ff.

⁴³ Prop. 1994/95:123 s. 121 ff.

och åläggandemålen. Skulle samma kärke samtidigt väcka talan om marknadsstörrningsavgift eller skadestånd med anledning av marknadsförringen, skulle dock en talan om förbud eller åläggande väckas vid Stockholms tingsrätt.⁴⁴

Så sent som år 2006 kom det ett betänkande om nya ändringar i MFL. Ändringarna föreslås med anledning av EG:s direktiv om otillbörliga affärsmetoder.⁴⁵ Även om en ny lag föreslås ersätta 1996 års MFL, innebär utredningens förslag dock inte några större materiella förändringar i förhållande till MD:s verksamhet.⁴⁶

3.2 Skälen för införandet av marknadsdomstolen

Anledningen till att MR inrättades var att man ansåg att IKL spelat en undanskymd roll i kampen mot olämpliga reklam- och marknadsföringsåtgärder. Dels berodde detta på att lagens bestämmelser materiellt sett inte var särskilt omfattande, dels fanns det inte någon effektiv övervakning av lagens efterlevnad genom allmänna organ. Tillämpningen av lagen hade helt och hållet anförtrots de allmänna åklagarna och domstolarna. Bristerna i lagstiftning och övervakning från det allmännas sida hade visserligen i viss utsträckning avhjälpes genom NOP. Även andra initiativ från näringslivets sida hade tagits, men dessa hade emellertid visat sig vara otillräckliga. Svagheter i självsaneringsystemet var enligt departementschefen uppenbara. Konsumentintressena kom i skymundan på grund av att NOP dominerades av representanter för företagarintressen. Nämnden saknade dessutom i stort sett sanktionsmedel, och dess avgöranden hade svårt att nå ut till företagare och allmänhet.⁴⁷

Vid införandet av 1970 års lag om otillbörlig marknadsföring, var det enligt utredningens mening önskvärt att näringslivets självsanerande organ, liksom dittills, gavs möjlighet till ingripanden i större omfattning än det rättsliga. Lagtillämpningen skulle ligga kvar hos de allmänna domstolarna.⁴⁸

Utredningens förslag antogs emellertid inte. I propositionen uttalade departementschefen, att utredningens arbete ansågs ha stannat på halva vägen. I utredningens betänkande skulle lagstiftningen spela en sekundär roll i kampen mot otillbörliga konkurrens- och marknadsföringsåtgärder. Utredningens förslag innehöll dessutom en generalklausul avsedd att ha ett ganska snävt tillämpningsområde.

Departementschefen framhöll att den principiella inställningen istället borde vara att samhället skulle ha ett förstahandsansvar för att en god etisk

⁴⁴ Prop. 1997/98:188 s. 12 ff.

⁴⁵ Europaparlamentets och rådets direktiv 2005/29/EG.

⁴⁶ SOU 2006:76.

⁴⁷ Prop. 1970:57 s. 58 f.

⁴⁸ SOU 1966:71 s. 47.

standard iaktogs i reklam och marknadsföring. Detta krav skulle uppnås genom en effektiv lagstiftning, som skulle tillämpas av offentliga organ med tillräckliga sanktionsmedel. Departementschefen menade att *”Effekten av en ny lagstiftning är beroende av att man får övervakande och rättstillämpande specialorgan med tillräckliga resurser och tillräcklig auktoritet. De allmänna åklagarna och domstolarna har inte sådan erfarenhet av förhållandena inom näringslivet och på konsumtionsmarknaden att man kan anförtro dem några mera betydande uppgifter i detta sammanhang. Den inom domstolsväsendet vanliga ordningen med tre instanser är också för tungrodd för att passa här. Snabba avgöranden är ofta nödvändiga för att ingripanden mot en otillbörlig reklamkampanj eller annan marknadsföringsåtgärd skall få praktisk betydelse.”*⁴⁹

Slutsatsen blev därför att lagen om otillbörlig marknadsföring för sin tillämpning krävde inrättande både av ett särskilt organ med uppgift att övervaka marknaden och beivra lagöverträdelser, KO, och ett centralt organ med dömande funktioner, MR. Rådet skulle vara sammansatt av representanter för staten, näringslivet och konsumenterna.⁵⁰ Dessutom skulle förfarandet ske enligt smidiga handläggningsformer.⁵¹ På så sätt skulle garantier skapas för snabba beslut, en enhetlig praxis och en rättstillämpning som skulle få förtroende av alla berörda parter.⁵²

⁴⁹ Prop. 1970:57 s. 59 f.

⁵⁰ Prop. 1970:57 s. 60 f.

⁵¹ Prop. 1970:57 s. 84.

⁵² Prop. 1970:57 s. 60 f.

4 Handläggningen av marknadsrätten i de övriga nordiska länderna

De nordiska ländernas marknadsrättslagstiftningar har, till följd av ett mångårigt samarbete, kommit att bli relativt likartade. Gemensamt för dessa länder är att regleringen av det marknadsrättsliga rättsområdet bygger på den kontinentaleuropeiska synen på illojal konkurrens såsom ett sammanhållet rättsområde.⁵³ Avseende processordningarna för detta rättsområde, har några av de nordiska länderna nyligen genomgått större reformer på området, och har då hämtat inspiration från sina grannländer. I viss mån skiljer sig emellertid de olika rättsordningarna från varandra. Därför kan det vara intressant att se hur de olika länderna har valt att reglera marknadsrättsprocessen, och på vilket sätt de handskats med de problem som, i varje fall i Sverige, är förenade med processen. Av intresse i det här sammanhanget är främst de marknadsrättsliga processerna i Danmark, Norge och Finland, vilka behandlas nedan.

4.1 Danmark

I Danmark handhas den marknadsrättsliga lagstiftningen av *Sø- og Handelsretten*. Domstolen hör till de ordinarie domstolarna, vilka utgörs av *Højesteret, landsretterne og byretterne* samt *Tinglysningsretten*.⁵⁴ Till domstolsorganisationen hör också rättsväsendet på Färöarna och Grönland, *Procesbevillingsnævnet, den Særlige Klageret, Dommerudnævnelsesrådet* och *Domstolsstyrelsen*. Däremot finns i Danmark inga förvaltningsdomstolar.⁵⁵

Sø- og Handelsretten är den enda domstolen i Danmark som är specialiserad. Domstolen består av två avdelningar som, fram till den 1 januari 2007 har handhaft frågor om sjörätt, handelsrätt, marknadsföringsrätt, principiella arbetsrättsliga tvister, och konkurrensrätt. Därutöver behandlar domstolen frågor av insolvensrättslig art. *Sø- og Handelsrettens* avgöranden överklagas till *Højesteret*, vilken är den högsta domstolen i Danmark.⁵⁶

Sø- og Handelsretten är sammansatt av en ordförande, två vice ordförande, två andra domare och ett antal särskilda ledamöter som besitter särskilda kunskaper om sjö- och handelsförhållanden.⁵⁷ De sakkunniga ledamöterna

⁵³ Bernitz, *Läran om illojal konkurrens*, Festskrift till Lars Hjerper, s. 7.

⁵⁴ § 1 Lov nr. 538 af 8. Juni 2006.

⁵⁵ <http://www.domstol.dk/om/Pages/default.aspx>, 17 maj 2007.

⁵⁶ <http://www.domstol.dk/soehandelsretten/omsoeoghandelsretten/virksomhed/Pages/default.aspx>, 17 maj 2007.

⁵⁷ § 14 Lov nr. 538 af 8. Juni 2006.

är domare med särskild erfarenhet av de speciella förhållanden som råder inom de aktuella rättsområdena, och är valda på förslag av näringslivets organisationer.⁵⁸ Ett självständigt konsumentämbete, *Forbrugerombudsmanden*, har möjlighet att föra talan i domstolen i frågor som rör konsumentförhållanden.⁵⁹

Den danska domstolsorganisationen har nyligen genomgått en reform som medfört ändringar bland annat gällande *Sø- og Handelsrettens* kompetensområde.⁶⁰ Lagändringarna, som trädde i kraft den 1 januari 2007, innebar bland annat att de marknadsföringsrättsliga målen överflyttades till *byretterne*. Däremot överfördes mål gällande patent, halvledarprodukter och bruksmodeller, i motsats till de marknadsföringsrättsliga, till *Sø- og Handelsretten*. På så sätt samlas alla mål avseende immaterialrätt bortsett från upphovsrätten i en och samma domstol. Anmärkningsvärt är dock att de marknadsföringsrättsliga och de immaterialrättsliga målen nu handläggs i olika domstolar, något som i den svenska domstolsorganisationen har ansetts vara en nackdel, i och med att möjligheterna till kumulation då går förlorade (jfr nedan 5.2.1.). Skälen till dessa ändringar anges inte i någon större utsträckning i betänkandet, men torde ha att göra med att man ville begränsa antalet mål i *Sø- og Handelsretten*, eftersom dessa överklagas direkt till *Højesteret*.⁶¹ De immaterialrättsliga målen kan dock anhängiggöras vid *byretterne*, vilket möjliggör kumulation med de marknadsföringsrättsliga målen.

Vad gäller konkurrensmålen, kan den större delen av den danska konkurrensmyndighetens beslut överklagas till *Konkurrenceankenævnet*. Dessutom finns det möjlighet att bringa saken inför domstol. Antingen kan detta ske utan att saken först har behandlats av konkurrensmyndigheterna, eller så kan processen påbörjas vid konkurrensmyndigheterna, varefter saken bringas inför domstol efter *Konkurrenceankenævets* avgörande.⁶² Efter processreformen handläggs även konkurrensmålen av *Sø- og Handelsretten*.

4.2 Norge

Den norska domstolsorganisationen består, likt den svenska, av ett system med allmänna domstolar, *tingsretter*, *lagmansretter* och *Høyesterett*. Några förvaltningsdomstolar finns dock inte i Norge. Vid sidan av de allmänna domstolarna finns särskilda domstolar, *Særdomstoler*, med en speciellt avgränsad kompetens. Dessa liknar i stort de svenska specialdomstolarna, och har i regel särskilda rättegångsregler och en sammansättning som består såväl av lagfarna domare som av lekmannadomare.⁶³

⁵⁸ <http://www.domstol.dk/SOEHANDELSRETTE/RETSAFDELINGEN/SAGKYNDIGE/DOMMERE/Pages/default.aspx>, 17 maj 2007.

⁵⁹ Bernitz, Marknadsföringslagen, s. 21 f.

⁶⁰ Lov nr. 538 af 8. Juni 2006.

⁶¹ Rygaard, Domstolsreformen i Danmark, NIR 2007 s. 57.

⁶² §§ 19-20 Konkurrenceloven, lovbkg nr. 687 af 12.7.2000.

⁶³ http://www.domstol.no/DAtemplates/Article_3059.aspx, 17 maj 2007.

Utöver specialdomstolarna, finns domstolsliknande organ. Formellt sett hänförs de till förvaltningsorganen, men är organiserade och handhar ärenden efter mönster från domstolarna. Deras avgöranden kan emellertid överprövas av de allmänna domstolarna. Syftena bakom dessa organ känns igen från de syften, som ligger bakom införandet av våra svenska specialdomstolar, nämligen behovet av att träffa snabba avgöranden, hänsyn till parternas rättsekonomi samt behovet av särskild sakkunskap. Till dessa förvaltningsliknande organ hör den norska motsvarigheten till MD, *Markedsrådet*.⁶⁴

Markedsrådet infördes år 1972 tillsammans med en konsumentombudsman, *Forbrukerombudet*, efter svensk förebild.⁶⁵ Myndigheterna har till uppgift att se till att den norska marknadsföringslagen, *markedsføringsloven*, efterlevs.⁶⁶ I förarbetena till *markedsføringsloven* från 1972 uttalas, precis som i den svenska propositionen, att konsumentintressena och samhällsintressen på marknadsrättens område skall tas tillvara av för ändamålet särskilda offentliga organ. Dessa skall ges befogenhet att föra löpande tillsyn av förhållandena på marknaden och att fatta bindande beslut.⁶⁷

För *Forbrukerombudet* och *Markedsrådet* gäller de allmänna reglerna i den norska förvaltningslagen. *Markedsrådet* skall bestå av 9 medlemmar. Enligt *markedsføringsloven* är rådet beslutfört när ordföranden eller vice ordföranden samt fyra andra ledamöter är närvarande. Ordföranden skall vara lagfaren. De övriga ledamöterna skall tillföra rådet en bred och allsidig insikt. Detta gäller särskilt de speciella förhållanden som berör näringsidkare och konsumenter.⁶⁸ För att ett ärende skall få tas upp av *Markedsrådet*, måste det först ha behandlats av antingen *Forbrukerombudet*, *Sosial- og helsedirektoratet* eller *Statens medieforvaltning*.⁶⁹

Markedsrådet kan, precis som den svenska MD, bland annat meddela förbud och viten. Däremot tar domstolen ställning endast till frågor av offentligrättslig karaktär, det vill säga huruvida ett förfarande är i strid med lagen. Ersättningsanspråk och dylikt mellan parter med anledning av ett förfarande som innebär illojal marknadsföring, behandlas istället av de allmänna domstolarna eller av näringslivets självsanerande organ, *Næringslivets konkurranseutvalg*.

Markedsrådets beslut kan som sagt överklagas till allmän domstol likt andra förvaltningsbeslut. Dessutom har *Sivilombudsmannen* ansett sig behörig att uttala sig om *Markedsrådets* beslut.

⁶⁴ http://www.domstol.no/DAtemplates/Article_3065.aspx, 17 maj 2007.

⁶⁵ Prop. nr. 57, 1971-72 s. 5.

⁶⁶ Lov om kontroll med markedsføring og avtalevilkor, lov nr. 47 av 16. juni 1972.

⁶⁷ Prop. nr. 57, 1971-72 s. 4.

⁶⁸ Løchen och Grimstad, *Markedsføringsloven*, 1997, s. 184.

⁶⁹ http://www.domstol.no/DAtemplates/Article_3065.aspx, 17 maj 2007.

Markedsrådets och *Forbrukerombudets* verksamhet innebär ingen begränsning att föra talan i de allmänna domstolarna. Den norska organisationen möjliggör alltså prövning i två parallella system. Det är dock de allmänna domstolarna som har det sista ordet. Ett beslut i domstol som strider mot ett beslut i *Markedsrådet*, väger alltså tyngre. Att de marknadsrättsliga målen, liksom de immaterialrättsliga i Norge handläggs av allmänna domstolar, har den fördelen att de två måltyperna kan kumuleras.

Utöver *Markedsrådet*, uttalar sig *Næringslivets konkurranseutvalg*, den norska motsvarigheten till NOp, i frågor om ett förfarande är i strid med *markedsføringsloven*. I Norge har *Næringslivets konkurranseutvalg* fortfarande en stark ställning, och dess möjlighet att fatta snabba beslut som respekteras av näringsidkarna ses som en fördel. Dess avgöranden kan också vara till stöd för domstolarnas värdering.⁷⁰

De konkurrensrättsliga målen i Norge avgörs, precis som i Sverige, först och främst av konkurrensmyndigheten, *Konkurransetilsynet*. Eftersom myndigheten är ett vanligt förvaltningsorgan, är de allmänna förvaltningsrättsliga reglerna tillämpliga vad gäller överklaganden. Besluten överklagas till *Fornyings- og administrasjonsdepartementet*. Ett undantag är beslut om överträdelseavgift, som överklagas till de allmänna domstolarna.⁷¹

4.3 Finland

I Finland genomfördes en marknadsrättslig reform år 2002, då en ny finsk marknadsdomstol infördes.⁷² Domstolen, som anses vara en förvaltningsrättslig specialdomstol, handhar numera ärenden som rör bland annat konkurrensbegränsningar, offentlig upphandling, och marknadsföring (1 § marknadsdomstolslagen)⁷³. Ett ärende som behandlas med stöd av *konsumentskyddslagen* anhängiggörs vid *marknadsdomstolen* på ansökan av *konsumentombudsmannen*.⁷⁴

Domstolens sammansättning regleras i marknadsdomstolslagen. Enligt 2 § är rätten sammansatt av en överdomare och fyra marknadsrättsdomare. Utöver dessa finns, efter genomförandet av reformen, sakkunnigledamöter som skall vara väl insatta i de verksamhetsområden som hör till *Marknadsdomstolens* kompetensområde (4-5 §§). Domstolen är som huvudregel domförlagd i en sammansättning av tre lagfarna ledamöter. Vid behandling av konkurrensärenden skall dock enligt 9 §, minst en och högst tre sakkunniga ledamöter delta. Förfarandet sker enligt bestämmelserna i

⁷⁰ Løchen och Grimstad, *Markedsføringsloven*, 1997, s. 210 ff.

⁷¹ Graver och Hjelmning, *Norsk konkurranserett – Bind II, Prosess og sanksjoner*, 2006, s. 145 ff.

⁷² Prop. 105/2001 rd.

⁷³ *Marknadsdomstolslag* (28.12.2001/1527).

⁷⁴ <http://www.oikeus.fi/markkinaoikeus/15798.htm>, 17 maj 2007.

lagen om behandling av vissa marknadsrättsliga ärenden samt den finska rättegångsbalken. I marknadsföringsärenden kan domstolen meddela förbud eller förplikta en näringsidkare att vidta lämpliga rättelseåtgärder. Förbudet kan förenas med vite. Domstolen är även behörig att utdöma vite.⁷⁵ I konkurrens mål kan domstolen istället döma ut en konkurrensbrottsavgift.⁷⁶

Marknadsdomstolens beslut kan överklagas till *Högsta domstolen* respektive *Högsta förvaltningsdomstolen*. Prövning i de högsta instanserna förutsätter dock att prövningstillstånd beviljas.⁷⁷

I Finland har det utretts om *Marknadsdomstolens* kompetens skulle utvidgas till att omfatta även de industriella rättigheterna.⁷⁸ Men än så länge handläggs de immaterialrättsliga målen, precis som i Sverige, av de allmänna domstolarna och enligt allmänna rättegångsregler. Rätten har dock en särskild sammansättning i patentmål, bestående av lagfarna ledamöter och tekniska experter.⁷⁹

4.4 Sammanfattande slutsatser

De nordiska länderna har, förutom relativt likartade marknadsrättslagstiftningar, utformat de processuella bestämmelserna efter inspiration av varandra. Alla har de, liksom Sverige, en självständig myndighet med uppgift att tillvarata konsumenternas intressen; *Forbrugerombudsmanden* i Danmark, *Forbrukerombudet* i Norge och *Konsumentombudsmannen* i Finland.

Processordningen i de olika länderna har dock kommit att se ganska olika ut. I Norge har man valt att handlägga de marknadsrättsliga målen i allmän domstol, medan man i de andra har inrättat särskilda domstolar med kompetens att pröva marknadsrättsmålen. Även om det i den nordiska doktrinen har påtalats ett behov av en speciallösning som inkluderar såväl marknadsrätten som konkurrensrätten och immaterialrätten, har inget av länderna genomfört ett sådant system, även om det i Norge och Danmark åtminstone finns en möjlighet att kumulera de olika måltyperna. Genom *Sø- og Handelsrettens* kompetensområde, får Danmark anses ha kommit längst i strävandena efter en sådan gemensam lösning, även om den senaste reformen, som genomfördes den 1 januari år 2007, har medfört ett steg tillbaka.

⁷⁵ <http://www.oikeus.fi/markkinaoikeus/15798.htm>, 17 maj 2007.

⁷⁶ <http://www.oikeus.fi/markkinaoikeus/15799.htm>, 17 maj 2007.

⁷⁷ <http://www.oikeus.fi/markkinaoikeus/15799.htm>, 17 maj 2007.

⁷⁸ Grundén, NIR 2006 s. 605 ff.

⁷⁹ Bruun, Intellectual Property Law in Finland, 2001, s. 90.

5 Bristerna i gällande processordning

5.1 Specialdomstolarnas roll i den svenska domstolsorganisationen

I Sverige är huvuddelen av rättskipningen fördelad mellan två parallella domstolsorganisationer, de allmänna domstolarna och de allmänna förvaltningsdomstolarna. De allmänna domstolarna och de allmänna förvaltningsdomstolarna är behöriga att handlägga alla typer av mål och ärenden som inte uttryckligen undantagits från deras kompetens. Organisationerna bygger på principen att domstolarna skall ha en allmän och bred kompetens, men att mål som tillhör vissa rättsområden, som har ansetts särskilt komplicerade eller fordrat särskild sakkunskap, handläggs i rättegångsformer som möjliggör olika typer av specialisering.

Specialisering kan ske inom de två domstolsorganisationerna. Det kan dels ske genom koncentration av särskilda måltyper till vissa tingsrätter eller rotlar, utan att det härvid gäller några särskilda regler beträffande rättens sammansättning. Så är fallet med till exempel sjörättsmålen.⁸⁰

Dels förekommer specialisering genom införande av specialavdelningar inbyggda i vissa allmänna domstolar. Till dessa hör fastighetsdomstolarna och miljödomstolarna. Det kan vid handläggningen av dessa mål gälla särskilda regler angående förfarandet eller rättens sammansättning. Utöver detta kan specialisering ske genom inrättandet av specialdomstolar, som är helt fristående från de allmänna domstolarna och de allmänna förvaltningsdomstolarna.⁸¹

Det har under lång tid funnits specialdomstolar vid sidan av de allmänna domstolarna och de allmänna förvaltningsdomstolarna. Som exempel kan nämnas vattendomstolarna, ägodelningsrätterna och krigsdomstolarna. Dessa är numera avskaffade. I stället har nya inrättats. Under 1960- och 70-talen tillkom Bostadsdomstolen och MD. Under samma period inrättades även speciella förvaltningsdomstolar, nämligen PBR, försäkringsrätterna och Försäkringsöverdomstolen. Därefter vände utvecklingen igen. Försäkringsrätterna och Bostadsdomstolen avskaffades i början av 1990-talet, och integrerades i stället i de allmänna domstolarna. År 1995 avskaffades även Försäkringsöverdomstolen.⁸² I dag utgörs de fristående specialdomstolarna av MD, Arbetsdomstolen och PBR.

⁸⁰ Ekelöf, Rättegång I, s. 112 f.

⁸¹ Ds 1993:34 s. 13.

⁸² Ds 1993:34 s. 13.

Gemensamt för de olika specialdomstolarna är att de är förenade med vissa särdrag. De rättsområden, för vilka det inrättats specialdomstolar, har nämligen ansetts ställa särskilda krav på rättegångsordningen. För att uppfylla dessa krav, har det varit nödvändigt att göra avkall på andra funktioner, som återfinns i de allmänna domstolarna och de allmänna förvaltningsdomstolarna. Detta har lett till att åtskilliga problem uppstått, vilka har givit upphov till omfattande debatter angående specialdomstolarnas existens i den svenska domstolsorganisationen. Nedan redogörs först för de särskilda särdrag som är förknippade med specialdomstolarna, och för vilka funktioner som de är avsedda att fylla. Därefter behandlas de problem som dessa särdrag kan ge upphov till, innan jag diskuterar specialdomstolarnas respektive MD:s fortsatta roll i domstolsorganisationen.

5.1.1 Funktioner och särdrag

Det är i huvudsak tre argument som har använts för att motivera inrättandet av specialdomstolar, nämligen kravet på ett snabbt förfarande, behovet av ett specialkunnande inom domstolen, samt kravet på att rättskipningen sker med deltagande av intresseledamöter i dömandet.⁸³

5.1.1.1 Kravet på ett snabbt förfarande

Typiskt sett medför handläggning av en viss typ av ärenden i en specialdomstol att ärenden av detta slag prioriteras.⁸⁴ Prioriteras ärendena, innebär detta som regel att handläggningstiderna förkortas. Specialdomstolar medför därför allmänt sett, att mål som hör till den aktuella domstolens kompetens handläggs snabbare än vad de skulle ha gjort i en allmän domstol.

En specialdomstol utgör dock i sig ingen garanti för ett snabbt förfarande. Ett väsentligt skäl till att försäkringsrätterna avskaffades var just att målen behövde handläggas snabbare.⁸⁵ Det har därför hävdats att handläggningstider är en fråga framför allt om resurser och prioriteringar. Kravet på ett snabbt förfarande skulle därför kunna uppnås även i de allmänna domstolarna.⁸⁶

Inrättandet av specialdomstolar innebär emellertid att kravet på snabb handläggning även kan uppnås, i och med att det möjliggör införande av en annan instansordning än den som gäller för de allmänna domstolarna. Ett färre antal instanser kan förkorta handläggningstiderna avsevärt. Dessutom kan förfarandet anpassas efter måltypen i fråga. Utmärkande för specialdomstolarna är därför ett förfarande i en eller två instanser, i stället för de sedvanliga tre, samt mindre detaljerade processbestämmelser vilket möjliggör ett smidigare förfarande. Handläggningen kan på så sätt komma att bli betydligt snabbare än handläggningen i allmän domstol.

⁸³ Ds 1993:34 s. 17.

⁸⁴ Ds 1993:34 s. 17.

⁸⁵ Prop. 1990/91:80 s. 38.

⁸⁶ Ds 1993:34 s. 17 f.

5.1.1.1 Instansordning

Utmärkande för de fristående specialdomstolarna är att de inte bygger på en instansordning med en prejudikatinstans som tredje och sista instans. Ofta är i stället den högsta instansen även den första. Specialdomstolarnas avgöranden kan därför som regel inte överklagas. Slutinstansernas avgöranden kan dock komma under HD:s eller RegR:s prövning genom extraordinära rättsmedel, såsom resning och återställande av försutten tid.⁸⁷ Beträffande de speciella förvaltningsdomstolarna är det RegR som beviljar resning. För övriga specialdomstolar, ankommer uppgiften på HD.⁸⁸

Anledningen till att specialdomstolarna har ett system med färre instanser är främst att ett sådant förfarande möjliggör att slutliga avgöranden kan träffas snabbare. Ett system med en instans kan dock leda till att rättsäkerheten påverkas negativt. I de allmänna domstolarna och de allmänna förvaltningsdomstolarna finns en möjlighet till överprövning i tre instanser, där den högsta instansen är en prejudikatinstans. Prövningen i högre rätt fungerar som en kontroll av underinstansens sätt att fylla sin uppgift. Vidare kan tappande part, som menar att underrätten har felbedömt målet, få rättelse genom att domen blir överprövad av en mer kvalificerad instans. Genom en andra prövning ges parterna dessutom en möjlighet att komplettera processmaterialet.

Den högsta instansen har dessutom en speciell uppgift att fylla, nämligen som prejudikatinstans. Förutsättningen för prövningstillstånd är att överklagandets prövning i högre rätt är av vikt för ledning av rättstillämpningen. Möjligheten att få ett mål prövat i den högsta instansen är därför starkt begränsad.⁸⁹

När ett mål prövas i en specialdomstol som första och enda instans, finns en risk för att samma grad av rättssäkerhet inte kan uppnås. Vid införande av en instansordning med en eller två instanser, får man därför göra en avvägning mellan behovet av ett snabbt förfarande och dessa rättssäkerhetsaspekter. Handläggningstider kan dessutom kortas ned genom tillförandet av resurser och genom prioriteringar. Kravet på ett snabbt förfarande skulle därför kunna uppfyllas inom ramen för de allmänna domstolarna, till exempel genom olika regler om förtur.⁹⁰

5.1.1.2 Förenklad handläggning

Kravet på en snabb process kan också delvis uppfyllas genom att det i specialdomstolen införs mindre detaljreglerade processformer. Genom specialanpassade processregler skapas dessutom ökade möjligheter att ta hänsyn till målets karaktär och parternas önskemål. Processerna blir inte bara snabbare, utan även smidigare och billigare för såväl parter som rättsväsende.

⁸⁷ Ds 1993:34 s. 16 f.

⁸⁸ Jfr. NJA 1975 s. 461, se ovan 2.2.

⁸⁹ Ekelöf, Rättegång I, s. 134 ff.

⁹⁰ Ds 1993:34 s. 18.

Ett problem med sådana processformer är att rätten riskerar att förbise processuella problem där parternas intressen måste vägas mot varandra. Om processuella misstag begås i en specialdomstol som dömer som enda instans, återstår för parterna endast att angripa domen med de extraordinära rättsmedlen.⁹¹

5.1.1.2 Behovet av särskild sakkunskap

Inrättandet av specialdomstolar hänger samman med att både rättsordningen och samhällsförhållandena blivit alltmer komplicerade, vilket har medfört att det också har blivit svårare att ha ingående sakkunskap inom alla områden. Detta har föranlett en viss specialisering bland åklagare och på advokatbyråer. Det anses därför orimligt att domarna skall vara behöriga att handlägga alla slags mål.⁹² Genom inrättandet av specialdomstolar är det möjligt att införa särskilda regler gällande rättens sammansättning, vilket kan vara fördelaktigt för särskilt komplicerade rättsområden. Sammansättningen av ledamöter i specialdomstolarna består därför inte bara av lagfarna ledamöter, utan även av sakkunniga eller intresseledamöter.

Syftet med sakkunnigledamöter är att underlätta handläggningen av invecklade mål med exempelvis teknisk eller ekonomisk anknytning. Kravet på specialkunnande kan också gälla juridiska frågor. En sakkunnig kan då ha särskild kunskap inom det aktuella rättsområdet. En specialiserad domare kan i många fall arbeta snabbare, eftersom han är van att lösa frågor av liknande slag. Dessutom ökar parternas förtroende för rätten. Omfattningen av särskild sakkunnigbevisning minskar, vilket i sig leder till smidigare, snabbare och billigare processer.⁹³ Dessutom ökar specialiseringen förutsättningarna för att materiellt riktiga avgöranden fattas.⁹⁴ Dessa skäl ligger till stor del bakom besluten att inrätta specialdomstolar såsom PBR och MD.⁹⁵

En annan fördel som brukar framhållas med inrättandet av specialdomstolar är att det leder till ökad enhetlighet i rättstillämpningen. Detta stämmer när det finns ett rikstäckande organ som dömer inom området. Däremot finns risken för att detta organ som sista instans, fattar beslut i frågor som strider mot HD:s rättstillämpning. En specialiserad domare riskerar nämligen att förlora den allmänna överblicken över rättsskipningen, med det resultatet att hans bedömningar allt mera skiljer sig från den allmänna rättsutvecklingen. Det finns också risker för att det på ett specialområde utvecklas värderingar som avviker från allmänt rådande uppfattningar i samhället.⁹⁶

Mot särskilda sakkunniga ledamöter i domstolarna har även anförts att varje rättsområde kan sägas vara unikt och fordra speciella kunskaper. Ofta anser

⁹¹ Heuman, Specialprocess, utsökning och konkurs, 2000, s. 11.

⁹² Ekelöf, Rättegång I, s. 113.

⁹³ SOU 1987:13 s. 63 ff.

⁹⁴ SOU 1987:13 s. 17.

⁹⁵ Heuman, Specialprocess, utsökning och konkurs, 2000, s. 10.

⁹⁶ SOU 1987:13 s. 72 f.

den som ägnar sig åt ett ämnesområde att just detta är så speciellt i förhållande till andra områden, att det även kräver en särskild ordning för domstolsprövning. Ett sådant resonemang skulle innebära att det borde inrättas en specialdomstol för varje särskilt sakområde. Det skulle kräva omfattande resurser och strida mot principen om att domstolarna skall ha en allmän och bred kompetens. Rättegångssystemet skulle vidare bli svåröverskådligt och medföra risk för kompetenskonflikter mellan domstolar.

Ledamöter med särskild sakkunskap finns inte bara i specialdomstolarna, utan även i de allmänna domstolarna och i de allmänna förvaltningsdomstolarna, dock inte i HD och RegR. Till exempel finns i Stockholms tingsrätt ekonomiska experter som dömer i konkurrens- och marknadsföringsmål. Eftersom det finns sakkunniga ledamöter också i de allmänna domstolarna, förutsätter kravet på särskild sakkunskap inte att det finns fristående specialdomstolar som är ensamma behöriga att pröva målen i fråga.⁹⁷

Vid sidan av sakkunnigledamöter finns dessutom möjligheten att utnyttja sakkunnigbevisning enligt bestämmelserna i 40 kapitlet RB. Sakkunnigbevisning skiljer sig från domare med särskild sakkunskap på det sättet att den inkallade sakkunnige inte medverkar i rätten, utan endast avger ett yttrande i målet och/eller hörs inför rätten.⁹⁸ Ibland är de tekniska frågorna så komplicerade, att de lagfarna ledamöterna har svårt att bedöma, vilken utredning som behövs.⁹⁹ Sakkunnigbevisning är därför inte att se som ett alternativ till de sakkunniga ledamöterna, utan snarare i så fall som ett komplement. Sakkunnigbevisning har dock den fördelen att parterna har insyn i vilken sakkunskap som kan komma att ligga till grund för rättens avgörande.¹⁰⁰

5.1.1.3 Intresseledamöter

Intresseledamöter finns inte i de allmänna domstolarna eller de allmänna förvaltningsdomstolarna, utan endast i specialdomstolarna. De utses i regel av de intresseorganisationer som är berörda av det aktuella sakområdet. De betraktas som meddomare och skall i enlighet med övriga domare företa en objektiv bedömning utifrån sina kunskaper och erfarenheter. Ofta har intresseledamöterna stor erfarenhet av de rättsliga och faktiska problemen på det området som domstolen är verksam. När intresseledamöter deltar i rättskipningen är det viktigt att det skapas balans mellan de partsorganisationer som företräds. Intresseledamöternas medverkan i dömandet motiveras av att de ökar förtroendet hos de företrädda organisationernas medlemmar.¹⁰¹

⁹⁷ Ds 1993:34 s. 19 f.

⁹⁸ SOU 1987:13 s. 67 ff.

⁹⁹ Ekelöf, Rättegång I, s. 121.

¹⁰⁰ Ekelöf, Rättegång I, s. 114.

¹⁰¹ Heuman, Specialprocess, utsökning och konkurs, 2000, s. 10 f.

Intresseledamöternas medverkan i den dömande verksamheten, liksom jävsreglernas tillämplighet på dem, har varit föremål för diskussioner under lång tid. Många har ansett att det finns en risk för att intresseledamöterna solidariserar sig med syftet hos den organisation de tillhör. Det kan föranleda tvivel om huruvida intresseledamöterna kan bedöma tvistefrågorna opartiskt.

Det är en av anledningarna till att intresseledamöterna i MD avskaffades under början av 1990-talet. Regeringen ansåg att det inte är lämpligt att ledamöter i en domstol uppfattas som representanter för olika intressen.¹⁰² Behovet av intresseledamöter som argument för specialdomstolarnas existens kan därför ifrågasättas.¹⁰³

5.1.2 Problem

5.1.2.1 Kompetenskonflikter

Ju fler specialdomstolar och specialprocesser som skapas, desto större blir problemet med kompetenskonflikter mellan domstolarna. Som regel gäller att en specialdomstol endast kan pröva de mål som faller inom domstolens behörighetsområde enligt lag. Som enskild kan det vara svårt att veta vilken domstol man skall vända sig till. I en del fall kan en tvist hänföras till två skilda domstolars behörighetsområden. Ofta bestäms då behörigheten med ledning av kärandens grund. I övriga fall är det upp till domstolen att avgränsa sitt behörighetsområde.

Ibland föranleder kompetenskonflikterna att två olika domstolar tar ställning i samma fråga. Risken för att domstolarna träffar varandra motsägande avgöranden är problematiskt, samtidigt som det leder till en oenhetlig praxis. Vidare skapar det en osäkerhet för en part som vunnit i en domstol att veta att samma fråga kan komma att prövas ytterligare en gång, med en annan utgång som resultat. Dubbla processer leder ju också till högre kostnader, såväl för parter som för samhället.

Ibland kan det emellertid finnas två eller flera sammanhängande tvistefrågor som skall bedömas av olika domstolar, till exempel en tingsrätt och en specialdomstol. Vid sådana fall kan förening av målen inte ske, vilket kan vara en stor nackdel för den enskilde, som kan komma att behöva föra två parallella processer om i stort sett samma sak.¹⁰⁴

5.1.2.2 Förening av mål

Förening av mål innebär att flera mål kan handläggas i en och samma rättegång, även kallat kumulation. Bestämmelserna om kumulation finns i RB kapitel 14, kapitel 22 och i 45:3. Kumulation leder till processekonomiska fördelar: Parterna besväras av färre inställelser och kostnaderna för rättegångsombud och bevisning blir lägre. Dessutom

¹⁰² Prop. 1992/93:56 s. 58.

¹⁰³ Ds 1993:34 s. 21 ff.

¹⁰⁴ Heuman, Specialprocess, utsökning och konkurs, 2000, s. 13 f.

minskar risken för att det meddelas motsägande domar. Nackdelen med att förena flera mål i samma rättegång, är att handläggningen kan bli komplicerad och processmaterialet svåröverskådligt.

En förutsättning för att förena flera mål i samma rättegång är att samma rättegångsform är tillämplig med avseende på alla målen, samt att domstolen äger lokal kompetens att uppta samtliga mål.¹⁰⁵ Kumulation av mål som dels faller under allmän domstols kompetens, dels under en specialdomstols kompetens, är alltså inte möjlig. Även om målen handläggs av samma domstol, är det inte möjligt att förena dessa, om reglerna angående rättens sammansättning är olika.

5.1.2.3 Ökade kostnader

Även om en förenklad process i en specialdomstol med ledamöter med särskild sakkunskap kan leda till billigare processer, saknar de små specialdomstolarna den flexibilitet som finns i större organisationer. Det innebär att kostnaderna för administrationen i vissa specialdomstolar blir förhållandevis höga. Att specialdomstolarna inte är samlade under ett departements ansvarsområde, försvårar dessutom möjligheterna att samordna resurserna. Domstolsväsendet i övrigt är samlat under Justitiedepartementets ansvarsområde.¹⁰⁶ Specialdomstolarna har dessutom haft problem med att rekrytera personal, eftersom domstolarnas kompetensområden tenderar att vara rätt så snäva.¹⁰⁷ Dessutom medför, som vi har sett ovan, avsaknaden av möjligheten att förena mål som faller under allmän domstols kompetens med mål som faller under en specialdomstols kompetens också ökade kostnader, såväl för parterna som för rättsväsendet.

5.1.2.4 Analogier med rättegångsbalken

När processen i en specialdomstol inte är tillräckligt reglerad, får RB:s regler i princip tillämpas analogt.¹⁰⁸ Svårigheten är emellertid att avgöra vilka bestämmelser som lämpar sig för analog tillämpning. Huruvida en analogi kan göras för den aktuella processen måste värderas från fall till fall.¹⁰⁹ Förfarandet riskerar därmed att bli oförutsebart för parterna.

5.1.3 Specialdomstolarnas vara eller icke vara

Som vi har sett innebär inrättandet av specialdomstolar för att komma runt vissa processuella problem, att nya problem uppstår. Ju fler specialdomstolar som tillkommer, desto mer omfattande blir de problem som är förknippade med dem. Särskilt gäller detta problemen med kompetenskonflikter mellan domstolarna. Domstolsorganisationen blir spretig, och förtroendet för de allmänna domstolarna riskerar att urholkas.¹¹⁰ Samtidigt ökar risken för att rättsfrågor avgörs olika i olika

¹⁰⁵ Ekelöf, Rättegång II, s. 161 ff.

¹⁰⁶ Ds 1992:38 s. 125.

¹⁰⁷ Telefonintervju med Anneli Skoglund, Justitiedepartementet, 4 maj 2007.

¹⁰⁸ Jfr. 2.4. ovan.

¹⁰⁹ Heuman, Specialprocess, utsökning och konkurs, 2000, s. 15.

¹¹⁰ SOU 1987:13 s. 76 f.

domstolsorganisationer, och administrationen av flera domstolssystem innebär ökade kostnader.

Detta har medfört att specialdomstolarnas roll, sedan 1980-talet har varit föremål för omfattande diskussioner. Problematiken har utretts såväl internt inom Regeringskansliet, som externt av särskilt tillsatta utredningar.¹¹¹ Kontentan av de utredningar som har företagits, har varit att man borde sträva mot ett mer sammanhållet domstolsväsende som skulle bygga på domstolar med generell kompetens. Huvudregeln skulle vara ett system med tre instanser, där tyngdpunkten i rättskipningen skulle ligga i första instans. Som vi har sett kan många av de behov som ligger bakom specialdomstolarna, uppnås inom ramarna för de allmänna domstolsorganisationerna.

Sammantaget borde specialdomstolarna, enligt utredningarna, i möjligaste mån avskaffas, och deras verksamhet inordnas i de allmänna domstolsorganisationerna.¹¹² En fristående specialdomstol skall accepteras endast om det finns mycket starka skäl för en särreglering inom ett visst rättsområde.¹¹³ Utredningarna kom också att bli den första stötestenen för Bostadsdomstolens och försäkringsdomstolarnas avskaffande.

Enligt min mening kan frågan om specialdomstolarnas existens inte lösas efter ett och samma mönster. Istället får man se till skälen för varje enskild domstols inrättande, för att utröna hur tungt vägande de särskilda krav som det aktuella rättsområdet ställer på exempelvis rättens sammansättning, förfaranderegler eller instansordning är. Sedan får man väga dessa mot de problem och olägenheter som kan tänkas uppstå.

Vidare får man se till vilka alternativ som står till buds. Hur skulle processen kunna se ut i stället, och på vilket sätt skulle de behov som finns för det aktuella rättsområdet kunna tillvaratas på bästa sätt? I vissa fall skulle specialdomstolens verksamhet kanske utan större svårigheter kunna inordnas i de allmänna domstolarna. Målen skulle då kunna koncentreras till en eller ett fåtal domstolar för att uppnå en viss grad av specialisering. Alternativt kan specialavdelningar upprättas inom de allmänna domstolarna för att möjliggöra att målen handläggs av en domstol med specialsammansättning, och enligt särskilt utformade processregler. I andra fall kan ett rättsområde vara så speciellt och ställa så höga krav på processens utformning, att en helt fristående lösning för ett eller flera rättsområden är både befogad och mest lämplig. Vilka lösningar som passar de olika specialdomstolarnas rättsområden bäst, faller dock utanför ramarna för den här uppsatsen. Nedan behandlas därför endast den marknadsrättsliga processen, samt med den sammanhängande rättsområden.

¹¹¹ Se bl.a. SOU 1987:13, Ds 1992:38 samt Ds 1993:34.

¹¹² Ds 1992:38 s. 123.

¹¹³ Ds 1992:38 s. 155.

5.2 Närmare om den marknadsrättsliga processen

Avsaknaden av möjlighet att kumulera de marknadsrättsliga målen med andra civilrättsliga mål är en stor brist i marknadsrättsprocessen. Särskilt är det ett problem med tanke på de konkurrensrättsliga och de marknadsföringsrättsliga målen nära relation till immaterialrätten. Eftersom immaterialrätten faller under de allmänna domstolarnas kompetens, är möjligheten att kumulera dessa mål med de marknadsrättsliga utesluten. MD har också i ett flertal avgöranden klart uttalat att den marknadsrättsliga bedömningen sker helt fristående från immaterialrättsliga överväganden¹¹⁴ och att MD inte meddelar förbud mot ett förfarande enbart på den grunden att det utgör varumärkesintrång.¹¹⁵ Dessutom framgår av domstolens praxis att MD varit obenägen att pröva en fråga, som väsentligen framstod som en förtäckt process om firmaintrång.¹¹⁶

Att de marknadsrättsliga målen inte kan kumuleras med de immaterialrättsliga kan bli problematiskt, eftersom det till exempel är vanligt att ett förfarande som utgör otillbörlig marknadsföring enligt MFL samtidigt kan vara att bedöma som ett intrång i en immaterialrätt, ofta varumärkesrätt. Rättighetshavaren måste då välja mellan två olika processuella alternativ. Han kan antingen gå den immaterialrättsliga vägen och stämma för immaterialrättsintrång eller den marknadsrättsliga vägen och få prövat om det föreligger en renommésnyltning, vilseledande efterbildning och/eller vilseledande om kommersiellt ursprung.¹¹⁷ Vinner han inte framgång med sin talan, får han föra ytterligare en process. Många gånger kan det då vara bättre att föra båda processer parallellt. Detta kan belysas med avgörandet *Galliano*,¹¹⁸ som gällde likörextraktet *Gallianos* tillverkare Rémys och Reunites försök att stoppa Saturnus extrakt *Gaetano*. Tvisten hade pågått sedan 1993 som ett varumärkesmål. Frågan om interimistiskt förbud gick ända upp till HD, som 1995 avslog Rémys och Reunites begäran om förbud. Ungefär ett år senare stämde tillverkarna Saturnus även enligt MFL vid Stockholms tingsrätt. Tingsrätten meddelade interimistiskt beslut om förbud, vilket överklagades av Saturnus. Vid överprövningen upphävde MD förbudet, med motiveringen att det dröjt tre år från det att Saturnus lanserat sitt extrakt till stämningen enligt MFL. Konsekvenserna av att tillverkarna inte hade drivit två parallella processer, blev att de ansågs ha agerat passivt. Detta leder inte bara till kostsamma processer, utan parterna riskerar även att drabbas av andra förluster.

Eftersom MD dömer som sista instans i marknadsrättsliga mål, kan dess avgöranden inte överklagas. Detta innebär att domstolen kan träffa ett

¹¹⁴ MD 1988:12 (CEH 10), MD 1988:13 (Alkalion). Jfr också prop. 1970:57 s. 89 f.

¹¹⁵ MD 1988:6 (Klorin), MD 1990:2 (Bobcat), MD 1990:5 (Aloe Juice).

¹¹⁶ MD 1987:12, NIR 1989 s. 94 (Inteckningsbörsen).

¹¹⁷ Bernitz m.fl., Immaterialrätt och otillbörlig konkurrens, s. 291.

¹¹⁸ MD 1996:3 (Galliano II).

slutligt avgörande som strider mot ett avgörande från HD angående samma fråga.

Som exempel kan nämnas att MD, med stöd av MFL, kan förbjuda ett vilseledande förfarande oavsett om det åtnjuter immaterialrättsligt (ofta varumärkesrättsligt) skydd eller inte. Ett vilseledande varukännetecken kan på så sätt komma att förbjudas såväl enligt MFL som enligt VML, i MD respektive allmän domstol. Detta innebär att ett och samma förfarande kan bli föremål för två fristående vitesförbud på i stort sett samma grunder. Det kan också tänkas att domstolarna kommer fram till olika resultat vid prövningen av identiska frågor.¹¹⁹

I det så kallade däckdubbsmålet¹²⁰ tog MD ställning till frågan huruvida det med stöd av konkurrensbestämmelser är möjligt att ingripa mot begränsningar av konkurrensen som har sin grund i en immaterialrätt. Slutsatsen blev att utövandet av en immaterialrätt kan vara konkurrensbegränsande. Ett immaterialrättsligt förfarande som har ansetts tillåtet av allmän domstol, kan alltså förklaras otillåtet av MD på konkurrensrättslig grund. Detta är ett exempel på när konkurrensrätten ”bryter igenom” immaterialrätten.

Liknande problem kan uppstå också med andra typer av civilrättsliga mål. Som vi har sett ovan, ger detta upphov inte bara till att en oenhetlig praxis bildas, utan blir även oförutsägbart för parterna. En part som har vunnit i en tvist riskerar ju att bli dragen inför ytterligare en domstol med en annan utgång som resultat. Systemet är därför oförutsägbart, samtidigt som dubbla processer leder till högre kostnader, för såväl parter som samhälle.

Problemet har vid ett flertal tillfällen uppmärksammats i den juridiska doktrinen och av olika organisationer.¹²¹ Svenskt näringsliv har i flera skrivelser till Regeringen påtalat behovet av en reformering. Enligt föreningen skulle en särskild domstol vara den bästa lösningen, där såväl marknadsrätten som immaterialrätten och vissa andra civilrättsliga mål inkluderas.¹²² Förslaget har fått stöd såväl av Svenska föreningen för industriellt rättsskydd som av praktiker.¹²³ Som alternativ har föreslagits att MD:s verksamhet skall överföras till de allmänna domstolarna.¹²⁴

¹¹⁹ Prop. 1970:57 s. 89 f.

¹²⁰ MD 1972:7 (Däckdubbsmålet).

¹²¹ Se bl.a. Nordell, Marknadsrättens goodwillsskydd, 2003, s. 154. Se även Bruun m.fl., NIR 2003 s. 359 ff.

¹²² Se bl.a. Svenskt näringsliv, Regeringens arbete med immaterialrättsliga frågor, 12 december 2006 samt En domstol för immaterialrätt, konkurrens, marknadsföring m.m., 4 april 2007.

¹²³ Svenska föreningen för industriellt rättsskydd, En domstol för immaterialrätt, konkurrensfrågor, marknadsföringsfrågor m.m., 10 maj 2007. Se även Grundén, Särskilda immaterialrättsdomstolar? Den aktuella utvecklingen – internationellt och nationellt, NIR 2006 s. 605.

¹²⁴ Se bl.a. Ds 1993:34 och Ds 1992:38.

I Regeringskansliet är man väl medveten om bristerna i den marknadsrättsliga processen. Man utreder där internt den immaterialrättsliga processen med anledning av utredningen Patentprocessen m.m.¹²⁵, men anser att det vore för omfattande att behandla de olika rättsområdenas processer tillsammans. En sådan reform skulle kräva att en extern utredning tillsattes.¹²⁶

5.2.1 Kraven på en ny marknadsrättslig process

Vad gäller marknadsrätten, utgör den, i princip sitt eget rättsområde. Den innehåller inslag av såväl civilrätt, som av straffrätt och offentlig rätt.¹²⁷ Samtidigt ställer rättsområdet höga krav på processen, bland annat avseende snabbheten i förfarandet och på att materiellt riktiga avgöranden träffas. Frågan är om dessa skäl kan vara tillräckliga för att motivera en speciallösning för den marknadsrättsliga processen.

5.2.1.1 Behovet av ett snabbt förfarande

Vikten av ett snabbt förfarande i marknadsrättsprocessen lyftes fram redan i och med inrättandet av MD i början av 1970-talet. Särskilt gällde detta de marknadsföringsrättsliga målen.¹²⁸ Förhållandena på marknaden ställer nämligen höga krav på att det träffas snabba avgöranden, eftersom parterna annars riskerar att drabbas av stora ekonomiska förluster i väntan på att en tvist avgörs. Ett system med flera instanser innebär inte bara att handläggningstiderna blir längre, utan medför även olägenheter för den vinnande parten, eftersom ett överklagade innebär att domens rättsföljder förskjuts till dess att målet slutligt avgjorts. Detta är till förfång för denna, eftersom hon inte kan komma i åtnjutande av det som processen rör sig om.

Av den anledningen har en instansordning med tre instanser ansetts bli alltför tidskrävande för dessa mål. Ett förfarande med tre instanser medför dessutom att processerna blir dyrare för såväl parter som rättsväsende.

Att målen i MD endast kan prövas instans kan dock ifrågasättas. MD skall nämligen fungera som prejudikatinstans. Som förutsättning för att en prejudikatinstans skall uppta ett mål till prövning, brukar krävas att prövningen av målet är av vikt för ledning av rättstillämpningen. Möjligheten att få ett mål prövat i den högsta instansen brukar därför vara starkt begränsad.¹²⁹ I MD däremot tas i stort sett alla mål upp till prövning, eftersom domstolen förutom prejudikatinstans även är första instans för flertalet mål. Det är därför svårt för domstolen att fylla sin roll som prejudikatinstans, eftersom man inte vet vilka mål som är av principiellt intresse.

¹²⁵ SOU 2001:33.

¹²⁶ Telefonintervju med Anneli Skoglund, Justitiedepartementet, 4 maj 2007.

¹²⁷ Jfr. ovan 1.1.

¹²⁸ Prop. 1970:57 s. 60 f. Jfr även ovan 3.2.

¹²⁹ Ekelöf, Rättegång I, s. 134 ff.

För att den prejudikatskapande funktionen skall kunna tillgodoses tillfredsställande måste den högsta instansen dessutom bestå av relativt få ledamöter. En obegränsad rätt för tappande part att få sin sak omprövad i högsta kan i framtiden leda till alltför stor arbetsbelastning för dessa.¹³⁰

Enligt min mening kan instansordningen i MD också kritiseras med hänvisning till rättsäkerheten. Rättegångsordningen med tre instanser i de allmänna domstolarna och i de allmänna förvaltningsdomstolarna har till syfte att säkerställa att en hög grad av rättssäkerhet uppnås samtidigt som rättsbildningen gynnas. För rättskipningen i de allmänna domstolarna ses detta som en självklarhet, och rätten att få ett domstolsavgörande överprövat anses vara en grundrättighet. Det är då svårt att se varför kraven skulle sättas lägre för de marknadsrättsliga målen. Instansordningen i MD har också, redan i samband med domstolens införande, blivit utsatt för omfattande kritik. Advokatsamfundet ansåg att MD:s beslut skulle få överklagas till HD.¹³¹ Departementschefen tillbakavisade dock kritiken bland annat med motiveringen att MD:s sammansättning med särskilda ledamöter skulle garantera att rättstillämpningen skulle fylla högt ställda krav på rättssäkerhet.¹³²

Genom 1995 års MFL ändrades instansordningen på grund av införandet av marknadsstörningsavgiften. Ändringen medförde att samtliga marknadsföringsmål skulle handläggas enligt en domstolsordning med två instanser.¹³³

Den ändrade instansordningen, med Stockholms tingsrätt som första instans, medförde emellertid att handläggningstiderna för förbuds- och åläggandemålen blev alldeles för långa. Kravet på en snabb handläggningstid kunde därför inte längre anses uppfyllt. Jämfört med möjligheten att få ett ärende prövat i två instanser, ansågs behovet av en snabb process väga tyngre. Därför återinfördes en instansordning med MD som första och sista instans för marknadsföringsmål.¹³⁴

Snabbheten i förfarandet har alltså varit det främsta skälet för att motivera eninstansförfarandet för de marknadsrättsliga målen. Men som vi har sett, är handläggningstider framförallt en fråga om resurser och prioriteringar. Snabbheten i förfarandet borde alltså kunna upprätthållas även i en rättegångsordning med flera instanser. Ett sådant system har införts i Finland, där *Marknadsdomstolens* avgörande kan överklagas till *Högsta domstolen*. På så sätt har behovet av att få marknadsrättsliga domar överprövade tillgodosetts, samtidigt som den högsta instansen kan fylla sin roll som prejudikatskapare.

¹³⁰ Welamson, Rättegång VI, 1998, s. 146.

¹³¹ Prop. 1970:57 s. 156 f.

¹³² Prop. 1970:57 s. 162 f.

¹³³ Jfr. ovan 3.1.

¹³⁴ Prop. 1997/98:188 s. 12 ff.

5.2.1.2 Kravet på sakkunskap

De komplicerade förhållandena och de ekonomiska inslagen gör att bedömningen av dessa mål ställer höga krav på ledamöternas kompetens, i såväl juridiskt som ekonomiskt hänseende. Av denna anledning har rätten, vid handläggningen av marknadsrättsliga mål, en sammansättning bestående av såväl lagfarna domare specialiserade inom marknadsrätt, som sakkunniga ledamöter. De sakkunniga ledamöternas medverkan syftar till att förbättra förutsättningarna för att rätten skall fatta materiellt riktiga avgöranden. Särskilt är detta viktigt med tanke på att målen i MD inte kan överprövas. Vid en reformering av marknadsrättsprocessen är det därför av stor vikt, att de sakkunniga ledamöternas medverkan i bedömningen kvarstår. För detta är det en förutsättning att marknadsrättsprocessen förblir en specialprocess.

6 Slutsatser

Den marknadsrättsliga processen skiljer sig nämnvärt från processen i allmän domstol. Skillnaderna ligger inte bara i instansordningen, utan även i förfarandet och i rättens sammansättning. Detta beror på att marknadsrätten har ansetts så speciell, att den allmänna processordningen inte har ansetts kunna fylla de krav som marknadsrätten ställer på processen. Särskilt gäller detta kravet på särskild sakkunskap och kravet på ett snabbt förfarande. Följaktligen handläggs marknadsrättsmålen i MD, vilket möjliggör att de marknadsrättsliga målen kan handläggas enligt specialanpassade bestämmelser.

Avvikelserna från de allmänna processbestämmelserna medför emellertid att man fått göra avkall på vissa, i allmän domstol, vedertagna principer. En rättegångsordning med en instans medför som vi har sett att viktiga rättssäkerhetsaspekter sätts åt sidan, genom att möjligheten att få ett avgörande överprövat går förlorad. MD får svårt att fylla sin roll som prejudikatskapare, eftersom domstolen är såväl första som sista instans för en stor del av målen. Specialprocessen medför även att det uppstår kompetenskonflikter mellan MD och de allmänna domstolarna, och i vissa fall kan det hända att olika domstolar träffar varandra motstridiga avgöranden angående samma rättsfråga. Möjligheten att kumulera flera sammanhängande frågor i samma process går också i många fall förlorad. Parterna kan därför behöva föra parallella processer för att undvika att lida stora rättsförluster. Ett sådant system är därför varken förutsägbart eller rättssäkert.

Behovet av att se över den marknadsrättsliga processen är av den anledningen stort. Detta behöver dock inte innebära att de marknadsrättsliga målen helt måste underkastas de allmänna processreglerna. Eftersom marknadsrätten till viss mån avviker från övriga civilrättsliga mål, kan det vara fördelaktigt att bibehålla vissa särskilda regler beträffande förfarande, instansordning och/eller rättens sammansättning. En speciallösning för de marknadsrättsliga målen skulle därför kunna vara befogad. Den fråga som återstår att besvara, är hur en sådan speciallösning skulle se ut. Frågan är komplex och kräver beaktande av ett flertal olika aspekter. En av dessa är att hitta en lösning som möjliggör att marknadsrättsliga och främst immaterialrättsliga, men också andra civilrättsliga mål kan kumuleras i samma process. En sådan samordnad processuell lösning fordrar att det tillsätts en utredning som inte bara beaktar de måltyper som ligger under MD:s kompetens, utan även andra måltyper som hänger samman med dessa. Lämpligen skulle detta kunna göras i anslutning till det pågående arbetet med immaterialrättsprocessen i Justitiedepartementet. Även om en helhetslösning som inkluderar både marknadsrättsliga och immaterialrättsliga mål har ansetts för omfattande för att vidta i nuläget, är det, enligt min mening, en förutsättning om man vill hitta en långvarig och hållbar lösning för den marknadsrättsliga processen.

Käll- och litteraturförteckning

Offentligt tryck

- Ds 1992:38 Domstolsväsendet – Organisation och administration i framtiden.
Ds 1993:34 Specialdomstolarna i framtiden.
- Prop. 1970:57 Angående otillbörlig marknadsföring m.m.
Prop. 1971:30 Förvaltningsrättsreform. Omorganisation av förvaltningsrättskipningen, förvaltningslag, förvaltningsprocesslag, m.m. (del 2).
Prop. 1972:131 Ändring i lagen (1970:412) om otillbörlig marknadsföring.
Prop. 1975/76:34 Med förslag till marknadsföringslag m.m.
Prop. 1981/82:195 Med förslag till följdlagstiftning till den nya konkurrenslagen m.m.
Prop. 1984/85:213 Ändring i marknadsföringslagen.
Prop. 1990/91:80 Om rättskipningen i socialförsäkringsmål.
Prop. 1992/93:56 Ny konkurrenslagstiftning.
Prop. 1994/95:123 Ny marknadsföringslag.
Prop. 1997/98:188 Vissa ändringar i marknadsföringslagen m.m.
- SOU 1966:71 Otillbörlig konkurrens. Betänkande av Utredningen om illojal konkurrens.
SOU 1987:13 Expertmedverkan och specialisering.
SOU 1993:59 Ny marknadsföringslag.
SOU 2001:33 Patentprocessen m.m.
SOU 2006:76 Otillbörliga marknadsföringsmetoder.
- EU
Direktiv 2005/29/EG Europaparlamentets och rådets direktiv 2005/29/EG av den 11 maj 2005 om otillbörliga affärsmetoder som tillämpas av näringsidkare gentemot konsumenter på den inre marknaden och om ändring av rådets direktiv 84/450/EEG och Europaparlamentets och rådets direktiv 97/7/EG, 98/27/EG och 2002/65/EG samt Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 2006/2004 (direktiv om otillbörliga affärsmetoder).
- Norge
Prop. nr. 57 (1971-72) Vedrørende lov om markedsmisbruk.

Finland

Prop. 105/2001 rd Regeringens proposition till Riksdagen med förslag till marknadsdomstolslag samt lagstiftning som har samband med den.

Litteratur

Bernitz, Ulf / Modig, Jonas / Mallmén, Anders: Otillbörlig marknadsföring, Jurist- och samhällsvetareförbundets förlag AB, Stockholm 1970.

Bernitz, Ulf: Läran om illojal konkurrens, Festskrift till Lars Hjermer, Norstedts Förlag, Stockholm 1990.

Bernitz, Ulf: Otillbörlig konkurrens mellan näringsidkare, upplaga 1:1, Norstedts juridik, Stockholm 1993.

Bernitz, Ulf: Marknadsföringslagen, upplaga 1.1, Norstedts juridik, Stockholm 1997.

Bernitz, Ulf / Karnell, Gunnar / Pehrson, Lars / Sandgren, Claes: Immaterialrätt och otillbörlig konkurrens, upplaga 9, Jure, Stockholm 2005.

Bruun, Niklas/Levin, Marianne/ Nordell, Per Jonas/ Norrgård, Marcus/Pehrson, Lars/ Rosén, Jan/Rognstad, Ole-Andreas/Schovsbo, Jens/Stenvik, Are: Ett harmoniserat immaterialrättsligt sanktionssystem, NIR 2003 s. 359

Bruun, Niklas: Intellectual Property Law in Finland, Kluwer Law International, Haag, 2001

Heuman, Lars: Process- och straffrätt för juridisk översiktscurs, upplaga 5, Juridiska föreningen i Lund 1975.

Heuman, Lars: Specialprocess, utsökning och konkurs, upplaga 5:1, Norstedts juridik, Stockholm 2000.

Ekelöf, Per Olof: Rättegång I, upplaga 7, Norstedts juridik, Stockholm 1990.

Ekelöf, Per Olof: Rättegång II, upplaga 8, Norstedts juridik, Stockholm 1996.

Graver, Hans Petter/Hjelming, Erling: Norsk konkurranserett – Bind II, Prosess og sanksjoner, Universitetsforlaget, Oslo 2006.

Grobgeld, Lennart: Konsumenträtt, upplaga 13, Norstedts juridik, Stockholm 2002.

Grundén, Örjan: Särskilda immaterialrättsdomstolar? Den aktuella utvecklingen – internationellt och nationellt, NIR 2006 s. 605.

Johansson, Sören: Rättegången i marknadsdomstolen, Iustus förlag, Uppsala 1986.

Koktvedgaard, Mogens/Levin, Marianne: Lärobok i immaterialrätt, Norstedts juridik, Stockholm 2006.

Løchen, Torvald/Grimstad, Amund: Markedsføringsloven, upplaga 6, Tano Aschehoug, Oslo 1997.

Nordell, Per Jonas: Marknadsrätten, upplaga 3, Norstedts juridik, Stockholm 2004.

Nordell, Marknadsrättens goodwillsskydd, Norstedts juridik, Stockholm 2003.

Ragnemalm, Hans: Regeringsformen 11:11 - Några reflektioner i anledning av ett särskilt HD-avgörande, Förvaltningsrättslig Tidskrift, 1976 s. 78.

Rygaard, Sture: Domstolsreformen i Danmark, NIR 2007:1 s. 57.

Strömberg, Håkan: Allmän förvaltningsrätt, upplaga 7, Gleerups, Lund 1974.

Strömberg, Håkan: Inledning till den offentliga rätten, upplaga 3, Juridiska föreningen i Lund, 1974.

Svenskt näringsliv: Regeringens arbete med immaterialrättsliga frågor, 12 december 2006.

Svenskt näringsliv: En domstol för immaterialrätt, konkurrens, marknadsföring m.m. 4 april 2007.

Welamson, Rättegång VI, upplaga 3, Norstedts juridik, Stockholm 1998.

Wetter, Carl/Karlsson, Johan/ Rislund, Olle/Östman, Marie: Konkurrensrätt – en handbok, upplaga 3, Thomson fakta, Stockholm 2004.

Hemsidor

<http://www.marknadsdomstolen.se>

<http://www.domstol.dk/om/Pages/default.aspx>

<http://www.domstol.dk/soehandelsretten/omsoeoghandelsretten/virksomhed/Pages/default.aspx>

[http://www.domstol.dk/SOEHANDELSRETTE/RETSAFDELINGEN/SA
GKYNDIGEDOMMERE/Pages/default.aspx](http://www.domstol.dk/SOEHANDELSRETTE/RETSAFDELINGEN/SA
GKYNDIGEDOMMERE/Pages/default.aspx)

http://www.domstol.no/DAtemplates/Article_____3059.aspx

http://www.domstol.no/DAtemplates/Article_____3065.aspx

<http://www.oikeus.fi/markkinaoikeus/15798.htm>

<http://www.oikeus.fi/markkinaoikeus/15799.htm>

Samtliga senast besökta den 17 maj 2007.

Övriga källor

Telefonintervju med Anneli Skoglund, Justitiedepartementet, 4 maj 2007.

Rättsfallsförteckning

Rättsfall från Högsta domstolen

NJA 1975 s. 461 (Scientologkyrkan).

NJA 1977 s. 751 (Vivofavör).

Rättsfall från Marknadsdomstolen

MD 1972:7 (Däckdubbsmålet).

MD 1988:6 (Klorin).

MD 1988:12 (CEH 10).

MD 1988:13, (Alkalion).

MD 1990:2 (Bobcat).

MD 1990:5 (Aloe Juice).